

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Markéta Dočkalová

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor Speciální pedagogika pro vychovatele
(kombinace):

Nízkoprahové kluby pro děti a mládež
Low-Threshold Centres for Children and Youth

Bakalářská práce: 09-FP-KSS-1007

Autor:

Markéta Dočkalová

Podpis:

Adresa:

Choteč 34

507 81, Lázně Bělohrad

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
54	2	0	8	26	5 + CD

V Liberci dne: 16. 4. 2010

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

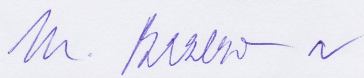
ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

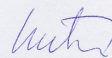
pro (kandidát): Markéta Dočkalová
adresa: Choteč 34, 507 81 Lázně Bělohrad
studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika pro vychovatele
Název BP: **Nízkoprahové kluby pro děti a mládež**
Název BP v angličtině: **Low-Threshold Centres for Children and Youth**
Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
Konzultant:
Termín odevzdání: 15. 4. 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20. 3. 2009

děkan

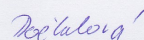

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): MARKÉTA DOČKALOVÁ

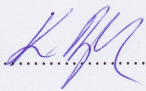
Datum: 12. 5. 2009

Podpis:

Název BP: NÍZKOPRAHOVÉ KLUBY PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Podpis:.....

Cíl: Popsat funkci nízkoprahových klubů pro děti a mládež.
Charakterizovat strategie, postupy a techniky využívané v NZDM.
Definovat teoreticky cílovou skupinu a porovnat to s výsledky dotazníkového šetření mezi klienty NZDM.

Požadavky: Výzkum mezi klienty NZDM potvrdí, že je služba využívána cílovou skupinou pro, kterou je určena.
Výzkum ukáže, že důvodem využívání služeb NZDM je některá z poruch chování. Na základě výzkumu bude možné určit, která z poruch je nečastější mezi klienty NZDM

Metody: Metoda dotazování

Literatura: KLÍMA, Pavel. a kol. Kontaktní práce. 2007. Česká asociace streetwork
MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
PEŠATOVÁ, Ilona. Sociálně patologické jevy u dětí školního věku. Liberec: TU v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-291-3.

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 16. 4. 2010

Markéta Dočkalová

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc, vedoucímu mé bakalářské práce, za jeho cenné rady. Také bych touto formou chtěla poděkovat svému muži a jeho mamince, kteří mě podporovali ve studiu i při zpracování bakalářské práce.

Anotace

Název bakalářské práce: Nízkoprahové kluby pro děti a mládež

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou nízkoprahových klubů pro děti a mládež. Cílem práce bylo popsat funkci nízkoprahových klubů a charakterizovat klienty nízkoprahových klubů. Práci tvořily dvě části. Jednalo se o teoretickou část, kde byl popsán princip nízkoprahových klubů. Velká část byla věnována klientům nízkoprahových klubů. V této části byly přiblíženy také typy poruchového chování, které se vyskytují u klientů nízkoprahových klubů. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníků výskyt poruchového chování u klientů nízkoprahových klubů. Výzkum proběhl u 42 klientů nízkoprahových klubů. Za přínos práce lze považovat ucelené charakterizování nízkoprahových klubů pro děti a mládež.

Klíčová slova: nízkoprahové služby, nízkoprahové kluby pro děti a mládež, poruchy chování, agresivita, vandalismus, krádeže, záškoláctví, lhaní, útěky, zneužívání drog.

Název bakalářské práce v angličtině: Low-Threshold Centres for Children and Youth Summary:

Bachelor thesis dealt with a drop of clubs for children and youth. Aim was to describe the function of low-threshold clubs and characterize low-threshold clients clubs. The work consisted of two parts. This was the theoretical part, which was described by the principle of low-threshold clubs. A large part was devoted to clients with low-threshold clubs. In this section we describe the types of failure behavior, which occur in low-threshold clients clubs. The practical part of the questionnaire examined using the occurrence of failure behavior of clients drop clubs. The research was conducted in 42 low-threshold clients clubs. The biggest value climbs considered complete characterization of low-threshold clubs.

Keywords: low-threshold service, Clubs for children and youth, behavior disorders, aggression, vandalism, robberies, truancy, lying, escape, drug abuse.

Název bakalářské práce ve francouzštině: Clubs pour les enfants et les jeunes

Résumé:

Thèse de baccalauréat a abordé la question des clubs de bas-seuil pour les enfants et les jeunes. L'objectif de l'étude était de décrire la fonction des clubs de bas seuil et de caractériser les clubs de clients à faible seuil. Le travail se composait de deux parties. Il s'agissait de la partie théorique, où il décrit le principe des clubs de bas seuil. Une grande

partie a été consacrée à des clients avec des clubs de bas seuil. Cette section apportent aussi la maison pour les types de comportement des failles qui se produisent dans les clubs de clients à faible seuil. Utilisation pratique du questionnaire a examiné la survenance du comportement des failles dans les clubs de clients à faible seuil. Les recherches menées dans 42 clubs de clients à faible seuil. Pour le bénéfice des travaux considérés comme des lésions complètes de caractériser les clubs de bas seuil.

Mots clés: service à bas seuil, les clubs pour enfants et adolescents, troubles du comportement, l'agression, le vandalisme, le vol, l'absentéisme, le mensonge, échappe, l'abus de drogues.

Obsah:

1 ÚVOD.....	10
2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU.....	11
2.1 Nízkoprahové kluby pro děti a mládež.....	11
2.1.1 Definice nízkoprahového klubu pro děti a mládež.....	11
2.1.2 Poslání nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.....	12
2.1.3 Princip nízkoprahovosti.....	13
2.2 Historie nízkoprahových klubů pro děti a mládež v ČR.....	14
2.2.1 Česká asociace streetwork.....	16
2.3 Cílová skupina.....	20
2.3.1 Charakteristika vývojových období.....	22
2.3.2 Poruchy chování.....	25
2.4 Obsah služeb nízkoprahového zařízení pro děti a mládež	33
2.5 Nároky práce s rizikovou mládeží.....	41
3 PRAKTICKÁ ČÁST.....	43
3.1 Cíl praktické části.....	43
3.1.1 Stanovení předpokladů.....	43
3.2 Použité metody.....	43
3.3 Popis zkoumaného vzorku.....	44
3.4 Výsledky výzkumu a jejich interpretace.....	45
3.5 Shrnutí výsledků praktické části a diskuse.....	50
4 ZÁVĚR.....	51
5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	52
6 SEZNAM PŘÍLOH.....	54

1 ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala problematiku, která je mi blízká. V nízkoprahovém klubu pro děti a mládež pracuji a podílela jsem se také na jeho vzniku, tudíž jsem se setkala s různými problémy, které se této oblasti týkají.

Nízkoprahové kluby už nejsou novinkou na poli sociálních služeb, přesto mám pocit, že tato služba ještě není zcela pochopena laickou a někdy i odbornou veřejností. Nízkoprahové kluby jsou často spojeny se zkreslenými představami, co se tam skutečně děje, jací lidé tam pracují a pro koho jsou vlastně určeny. Hlavně z tohoto důvodu jsem si zvolila pro svou bakalářskou práci téma „Nízkoprahové kluby pro děti a mládež“.

Ve své práci chci srozumitelně vysvětlit, co jsou to nízkoprahové kluby pro děti a mládež, jaká je cílová skupina nízkoprahových klubů, jaké služby jsou v těchto zařízeních poskytovány. V závěru této práce bych se ráda dotkla také problematiky pracovníků nízkoprahových klubů.

V rámci své teoretické práce se zaměřím na klienty nízkoprahových klubů. Chtěla bych zjistit, jak moc se u nich projevuje poruchové chování a zda opravdu hledají v nízkoprahových klubech odbornou pomoc.

2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

2.1 Nízkoprahové kluby pro děti a mládež

2.1.1 Definice nízkoprahového klubu pro děti a mládež

Pojem „nízkoprahový klub“ není ještě příliš zažitý mezi laickou veřejností, přestože se nejedná o nový pojem. Myslím, že tento výraz je komplikovaný i pro odbornou veřejnost. Často se můžeme setkat s různými definicemi, zřejmě protože je velmi těžké vymezit přesné, co je nízkoprahový klub pro děti a mládež (dále NZDM).

Česká asociace streetwork jej definuje takto:

„Služba je určena dětem a mládeži, které se ocitly v obtížné životní situaci nebo jsou jí ohroženy, a které nevyhledávají standardní formy institucionalizované pomoci a péče. Jde o navázání a udržování kontaktu, poskytování informací, odbornou pomoc, podporu a vytváření podmínek pro sociální začlenění a pozitivní změnu ve způsobu života. Jedná se o ambulantní případně terénní formu sociální služby nízkoprahového charakteru. Cílem je umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytváření podmínky, aby v případě zájmu mohly řešit svoji nepříznivou sociální situaci“¹

Mnohem lépe je pojem „ nízkoprahový klub“ definován v zákoně č. 108/2006 Sb. O sociálních službách:

„Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní služby dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením. Služba je určena rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži, kteří jsou ohroženi sociálně - patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinou společností. Základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou je nabídka volnočasových aktivit. Cílem je zlepšit kvalitu života cílové skupiny předcházením, snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohli řešit svoji nepříznivou sociální situaci. Služba obsahuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje bezúplatně“²

---

¹ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 5.

² Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Nízkoprahová centra mohou mít charakter stacionární (stavby pevně spojené se zemí) nebo mobilní (maringotky, odstavené autobusy). Mobilní nízkoprahové centrum má tu výhodu, že je lze přemístit podle aktuální potřeby do míst, kde je sociální problematika nejžhavější.³

Problematika nízkoprahových zařízení je ukotvena v Zákoně o sociálních službách 108/2006 Sb., ve vyhlášce 505/2006 Sb.

Jelikož je to sociální služba, týká se jich také registrace a musí naplňovat standardy sociálních služeb. Česká asociace streetwork (dále ČAS) se dlouhodobě snaží o upravení standardů speciálně pro nízkoprahová zařízení, která by více vyhovovala podmínkám tohoto typu služeb. Samotná asociace provádí audity kvality služeb v zařízeních podle takto upravených standardů kvality sociálních služeb. Zařízení mohou získat potvrzení, že jsou kvalitní službou a zároveň se stávají členy České asociace streetwork (více o České asociaci streetwork v kapitole „Historie Nízkoprahových zařízení v ČR“).

2.1.2 Poslání nízkoprahových zařízení pro děti a mládež

Poslání nízkoprahových zařízení se mnohem lépe vymezuje, stejně jako jejich cílová skupina.

Obecně je posláním nízkoprahových zařízení usilovat o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci. Poskytovat informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení.⁴

Každé zařízení si definuje svoje vlastní konkrétní poslání, které je však v souladu s obecným posláním. Některá z nich pro ilustraci uvádím:

Poslání NZDM Exit Jičín

Posláním nízkoprahového klubu EXIT je zlepšit kvalitu života dětí a mládeže v Jičíně a blízkém okolí. Usilovat o pozitivní změnu v jejich chování. Poskytovat odbornou pomoc, informace a podporu v jejich problémech a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení.⁵

---

³ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody řízení sociální práce*. 2003, s. 177.

⁴ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 3.

⁵ <http://exit-klub.cz/>

Poslání VRTULE

Posláním nízkoprahového klubu VRTULE je zlepšit kvalitu života cílové skupiny - dětí a mládeže z Prahy 8 a části Prahy 9, která se ocitla v nepříznivé životní situaci. Usilovat o pozitivní změnu v jejich životním způsobu. Umožnit jim smysluplně a aktivně trávit volný čas a snižovat jejich podíl na nepříznivém klimatu v části velkoměsta (kriminalita, anonymita, nezáměr o druhého, násilí...). Poskytovat informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení. ⁶

Poslání NZDM Modrý pomeranč

NZDM Modrý pomeranč je nepobytové zařízení, kde děti a mládež ve věku 7 - 21 let z Hradce Králové mohou společně trávit volný čas a najít pomoc a radu v obtížných životních situacích. Pomáháme jim najít své místo v životě a společnosti.⁷

2.1.3 Princip nízkoprahovosti

Výraz „nízkoprahovost“ charakterizuje určitý typ služeb. Do této kategorie nespádají jen nízkoprahové kluby pro děti a mládež, ale i například kontaktní centra, terénní práce – streetwork a komunitní centra.

Nízkoprahovost službu charakterizuje. Doslovně jí můžeme chápat jako nízký práh pro využití služby. Pro zájemce by mělo být jednoduché využít službu, neměly by mu v tom bránit nějaké velké překážky.

S pojmem nízkoprahovosti je spojena celá řada významných aspektů.

- a) Dostupnost služby – služba by měla být dostupná jak časově tak i místně. Tak jak to klienti potřebují.
- b) Citlivost k roli „klienta“ - důležitý je respekt k procesu, kdy se návštěvník stává zprvu jen pasivním pasažérem a teprve posléze aktivním klientem.
- c) Možnost nezávazné orientace v nabídce služeb spolu s přijetím otevřené diskuse a následné vlastní volby.
- d) Akceptace životních obtíží, tak jak je klient cítí a sděluje, respektování toho, že o některých věcech nechce mluvit.
- e) Bezpečí vytvořené pro klienta tím, že služba je poskytována anonymně a často i bez registrace.⁸

---

⁶ <http://sasmkob.sdb.cz/>

⁷ <http://www.salinger.cz/>

⁸ KLÍMA, P. a kol. – JEDLIČKA, R. Sociálně pedagogická práce s dětmi a mládeží v tíživých životních situacích v nízkoprahovém kontextu. In: *Kontaktní práce*. 2007. s.

V materiálu “Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež” je uvedena tato definice základních rysů nízkého prahu:

- Zaměření na osoby, které nevyhledávají běžnou pomoc,
- Služba je poskytována co nejvíce v běžném prostředí klienta,
- Pro realizaci služby není třeba znát podrobné údaje o klientovi,
- Jsou odstraňovány psychologické, sociální i technické bariéry využití služby,
- Cíle jsou nastaveny mnohem pragmatičtěji.

Nízkoprahovost můžeme chápat jako princip, jimiž se inspirujeme a jimž poměříme chod sociální služby. Nejde i universální poučku s jednotným výkladem ani o souhrn přesných postupů.⁹

Pojem nízkoprahovost může být pro mnoho lidí matoucí a málo pochopitelný. Může to být tak i proto, že se zdá, že pojem nízkoprahovosti je v psychosociálních službách ryze českým termínem, protože v zahraniční odborné literatuře se s ním setkáváme minimálně, a i samotný překlad působí jisté obtíže. V zahraničí se u služeb podobného charakteru setkáváme s pojmenováním: v Británii – drop-in-centers, open club, youth club, v německy mluvících zemích – Offenklub, Jungenklub.¹⁰

2.2 Historie nízkoprahových klubů pro děti a mládež v ČR

Po určitém čase práce s mládeží na ulici se objevila potřeba mít pro další činnost zastřešené místo, které tvoří alternativu pobytu na ulici. Tento trend je pro sociální práci na ulici typický a objevuje se všude na světě. V polovině devadesátých let 20. století začala vznikat první nízkoprahová centra. Tato zařízení slouží cílovým skupinám ke společnému trávení volného času, podpoře rozvoje jejich samostatnosti a společenské spoluodpovědnosti.¹¹

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou v České republice institucí docela novou, jejich vznik se datuje zhruba od poloviny devadesátých let minulého století. K velkému rozvoji došlo na konci devadesátých let v období 1999 – 2002.¹²

14-15.

⁹ KLÍMA, P. a kol. – HERZOG, A. Nízkoprahovost v praxi a neb jak pracovat s prahy. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 178.

¹⁰ KLÍMA, P. a kol – RACEK, J., HERZOG, A. Fenomén NZDM, tedy nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 324.

¹¹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody řízení sociální práce*. 2003, s. 177.

Prvním mezníkem pro vznik nízkoprahových zařízení byla práce na ulici neboli streetwork. Na základě usnesení vlády č. 341/94, k Programu sociální prevence kriminality, byla od roku 1994 zkušebně zavedena funkce sociálního asistenta. Sociální asistent představoval terénní sociální práci s dětmi a mládeží ohroženou nebo již zasaženou sociálně patologickými jevy. Sociální asistent byl pracovník okresních úřadů, který pracuje s cílovými skupinami v prostředí, kde se obvykle vyskytují. Streetwork se paralelně se zavedením sociálních asistentů začal rozvíjet na úrovni nestátních organizací. Významným krokem v rozvoji streetworku, ale i vzniku budoucích nízkoprahových zařízení byla spolupráce se Spolkovou republikou Německo, konkrétně se Saskou sociální akademií. Díky získanému vzdělání a přímou inspirací navštívených center mládeže v Sasku, u nás asi od roku 1995 začali sociální asistenti budovat první nízkoprahová centra pro děti a mládež. Klienti tak z ulic přecházeli do vznikajících center a klubů například v Klatovech, Hradci Králové, Jablonci nad Nisou, Karlových Varech, Plzni nebo Českých Budějovicích.¹³

Druhým mezníkem, který přímo ovlivnil rozvoj v oblasti nízkoprahových klubů, byly grantové programy nadací. Například program Děti ulice Nadace Open Society Fund Praha, program Gabriel Nadace rozvoje občanské společnosti nebo program Fond mládeže firmy Levi Strauss Nadace Via. V rámci těchto programů přišla do klubů významná finanční podpora, která znamenala vznik dalších zařízení pro děti a mládež v Blansku, Táboře, Adamově, Pardubicích, Olomouci atd. Bez takto cíleně zaměřené finanční podpory nadací by se rozvoj v oblasti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež určitě nedostal tak rychle dopředu.¹⁴

Třetím mezníkem v historii nízkoprahových zařízení a klubů bylo založení pracovní skupiny nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v rámci České asociace streetwork. Tato asociace byla založena v dubnu 1997 jako profesní organizace, která sdružovala odborníky z praxe i teoretických pracovišť působících v oblasti streetwork. S rozvojem streetworku se v rámci České asociace streetwork začala řešit i problematika nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Vznikla pracovní skupina, jejímiž členy byli

---

¹² KLÍMA, P. a kol – RACEK, J., ČECHOVSKÝ, J. Kořeny vzniku nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v České republice. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 303.

¹³ KLÍMA, P. a kol – RACEK, J., ČECHOVSKÝ, J. Kořeny vzniku nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v České republice. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 303-304.

¹⁴ KLÍMA, P. a kol – RACEK, J., ČECHOVSKÝ, J. Kořeny vzniku nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v České republice. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 304-305.

převážně pracovníci nízkoprahových zařízení z celé ČR a jejím hlavním cílem bylo vytvořit standardy nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. V průběhu roku 2001 byla vytvořena pracovní verze standardů, které existují prakticky dodnes. Je nutné dodat, že vytvoření tohoto materiálu mělo pro další rozvoj nízkoprahových zařízení zásadní význam, rozběhly se další činnosti, projekty, semináře a byly definitivně dokončeny standardy.¹⁵

Dalšími zásadními výsledky nejen pracovní skupiny bylo prosazení „Nízkoprahových programů pro děti a mládež“ do typologie sociálních služeb MPSV v roce 2000. Toto umožnilo čerpání financí určených pro sociální služby z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí. Snahy o začlenění do oblasti sociálních služeb vyvrcholily ze strany ČAS připomínkováním zákona o sociálních službách a na základě těchto připomínek zařazením terénní sociální práce a NZDM mezi služby sociální prevence v zákoně 108/2006. Následně byla ČASem připomínkována i vyhláška, která tento zákon upravuje.¹⁶

Posledním čtvrtým mezníkem je zaměření se na vzdělání a kvalitu. Od roku 2005 realizuje ČAS společně s Národním vzdělávacím fondem – CEKAS dva projekty podpořené z Evropského sociálního fondu. Projekty se zaměřují na oblast rozvoje vzdělávání pracovníků v nízkoprahových službách a na přípravu poskytovatelů těchto služeb na inspekce sociálních služeb. V současnosti jsou dostupné akreditované kurzy pro začínající a pokročilé pracovníky, kurzy pro dobrovolníky a kurz pro supervizory v sociálních službách.¹⁷

2.2.1 Česká asociace streetwork

Česká asociace streetwork byla založena na podporu rozvoje streetwork v roce 1997 jako odborná profesní organizace, která sdružuje pracovníky z praxe i teoretických pracovišť, a jejímž členem se může stát každý, kdo působí v teorii nebo praxi streetwork, ve státním či nestátním zařízení. Postupně zde své místo nalézali i pracovníci stacionárních nízkoprahových programů. Od roku 2000 se začalo v rámci asociace prosazovat a rozvíjet téma nízkoprahových zařízení pro děti a mládež.

---

¹⁵ KLÍMA, P. a kol – RACEK, J., ČECHOVSKÝ, J. Kořeny vzniku nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v České republice. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 304-305.

¹⁶ KLÍMA, P. a kol – RACEK, J., ČECHOVSKÝ, J. Kořeny vzniku nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v České republice. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 305.

¹⁷ KLÍMA, P. a kol – RACEK, J., ČECHOVSKÝ, J. Kořeny vzniku nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v České republice. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 305 - 306.

Na konci roku 2003 došlo k rozšíření forem členství v asociaci o skupinové členství a k názvu se přidal podtitul sdružující nízkoprahové sociální služby.

V současnosti se asociace zaměřuje především na vzdělávání pracovníků, zavádění supervize do zařízení a zvyšování kvality poskytování sociálních služeb.¹⁸

Přehled nejdůležitějších aktivit¹⁹

od 1997

Podílí se na přípravě a vydávání bulletinu pro sociální prevenci, pomoc a intervenci Éthum.

1999

Byla spoluorganizátorem konference "Kroky do rizika - žně nebo úhor?" (Praha).

1999 – 2000

Podílela se jako odborný garant projektu na realizaci vzdělávacích kurzů v rámci programu OSF "Děti Ulice" (připravila obsahovou náplň kurzů a zajistila lektorské vedení).

2001

Připravila a realizovala česko-německou konferenci "Terénní práce s mládeží - současnost a budoucnost" (Praha).

2001 – 2002

Vytvořila pracovní verzi Standardů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM).

2002 – 2003

Realizovala Vzdělávací program Gabriel 1 a 2 pro pracovníky nízkoprahových zařízení pro děti a mládež podpořený v rámci programu Gabriel Nadace rozvoje občanské společnosti (dále jen NROS).

2003

Zrealizovala projekt Podporných auditů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež ve spolupráci a za finanční podpory programu Gabriel NROS.

Připravila a zrealizovala konferenci na téma "Práce s neorganizovanými dětmi a mládeží" (ve spolupráci a za finanční podpory programu Gabriel NROS).

2005

Rok 2005 se stal v určitém směru zlomovým pro fungování České asociace streetwork. Podařilo se realizovat proces profesionalizace asociace a dále naplňovat vytýčené cíle v oblasti vzdělávání i v oblasti kvality poskytování sociálních služeb. Klíčem k uskutečnění těchto aktivit se stala možnost čerpat finanční prostředky z Evropského

---

¹⁸ http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=125&site=cas

¹⁹ <http://www.streetwork.cz/>

sociálního fondu (ESF). Na Valné hromadě bylo přijato pojmosloví NZDM jako oficiální metodický materiál.

Pracovní skupina dopracovala novou verzi Etického kodexu nízkoprahových služeb a byla vyzvána odborná veřejnost k průběžnému doplňování výkladové části.

2006

V rámci realizace projektů JPD3 a OPRLZ podpořených z ESF byla vytvořena metodika hodnocení kvality ČAS, která se zaměřuje zejména na oblasti kritických kritérií z Národních standardů sociálních služeb. Na základě této metodiky proběhly tři pilotní audity a po zapracování připomínek bylo realizováno prvních 11 šetření z celkově naplánovaných 50. Absolvování hodnocení kvality je podmínkou členství v ČAS. Proběhla velká informační kampaň, která měla za cíl podpořit nízkoprahové kluby pro děti a mládež (NZDM). Kampaň byla postavena na osvětových spotech, na vytvoření portálu StreetWork.cz, na turné pro nízkoprahy a na medializaci Výroční ceny Časované boty.

2007

V platnost vstoupil Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. a tím se nízkoprahové kontaktní služby dostávají zákonnou oporu a ocitají se naroveň například službám sociální péče. Vydání publikace Kontaktní práce. Tato knížka je prvním uceleným pokusem dát dohromady texty, které se nějakým způsobem snaží popsat práci s klienty a dát jí tak teoretický základ

2008

Česká asociace streetwork, Nadace Vodafone ČR a Nízkoprahové kluby pro děti a mládež připravili od 22. do 28. září 2008 „Týden nízkoprahových klubů“. Na podzim roku 2008 se začala připravovat informační kampaň, která na jaře roku 2009 vyvrcholila „Regionální informační kampaní krajských pracovních skupin“. V rámci stejného projektu se začalo připravovat natáčení dokumentárního filmu „Čekárna na dospělost“, který bude o dětech a mladých lidech, kteří navštěvují nízkoprahové kluby.

2009

Česká asociace streetwork ve spolupráci se slovenskými partnery o.s. Kaspian, nadací Intenda a Asociací nízkoprahových programů pro děti a mládež v rámci projektu Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost Evropského sociálního fondu „Podpora sdílení dobré praxe v terénních a nízkoprahových kontaktních službách ve vybraných zemích EU“ realizovala vzdělávací kurz pro pracovníky v nízkoprahových sociálních službách „Dobrá praxe v nízkoprahových službách“.

Během roku 2009 byl dokončen dokument „Čekárna na dospělost“. Dokument hledal odpovědi na otázky: Jací jsou dnešní mladí lidé? Jaké mají touhy, problémy a radosti? Kdo jsou klienti nízkoprahových klubů? Proč do takového klubu chodí? Co znamená nízkoprahový? Kdo se jim v takovém klubu věnuje a jak? Na výše položené otázky v netradičně zpracovaném dokumentu odpovídají přímo sami klienti nízkoprahových klubů, kteří dostali do ruky kameru a natočili svůj běžný den doma, na ulici, ve škole a právě v klubu. Dokument vznikl od námětu k poslednímu střihu více než dva roky. Hlavní snahou tvůrců dokumentu bylo zachytit autentickou atmosféru života dospívajících, zaznamenat, jak teenageři tráví svůj volný čas (viz. Příloha č. 1).

2010

Na začátku roku proběhla konference „Terénní a nízkoprahové programy 2010“. Zúčastnilo se dvě stě padesát sedm účastníků. Většina účastníků přijela z České republiky, osmnáct ze Slovenska. Naprostou většinu tvořili pracovníci z přímé práce, dále lidé z managementu organizací, veřejné správy a vzdělávacích institucí.

Na konferenci se tentokrát podařilo spojit velmi široké spektrum nízkoprahových programů s různými cílovými skupinami, členských i nečlenských zařízení ČAS. Kromě tradičních drogových služeb a nízkoprahových zařízení pro děti a mládež se na konferenci představilo i několik programů pro osoby bez přístřeší, terénní a nízkoprahové služby z vyloučených lokalit a jeden program pro osoby obchodované a vykořisťované na pracovním trhu.

Plán České asociace streetwork na rok 2010:

- ☐ Dopracovat Akční plán na období 2010 - 2011 a dbát na jeho dodržování
- ☐ Pracovat na rozšíření členské základny
- ☐ Dopracovat systém hodnocení kvality ČAS a další zvyšování kvality služeb (navázání na Hodnocení kvality ČAS)
- ☐ Podpořit začlenění dalších nízkoprahových sociálních služeb pracujících metodou kontaktní práce (drogové služby, terénní programy s bezdomovci...)
- ☐ Jednat v zájmu oboru při jednání se státní správou
- ☐ Vytvořit systém podpory mezi zařízeními, který bude podporovat členská zařízení v případě ohrožení
- ☐ Zajištění zvýšení spolufinancování kanceláře ČAS z vlastních zdrojů
- ☐ Podpora výzkumných aktivit v oboru
- ☐ Větší zapojení členských zařízení do aktivit ČAS

- Pomoc a podpora oborovým zařízením v oblasti zákona o sociálních službách (tvorba metodiky, naplňování standardů, inspekce)

2.3 Cílová skupina

Již z názvu služby vyplývá, že klienty a uživateli jsou děti a mládež. Z úhlu pohledu sociální prevence a předcházení sociálnímu vyloučení lze pracovat s tezí, že: „Dospívání lze samo o sobě hodnotit jako období vývoje osobnosti se zvýšenou možností vzniku rizikového chování.“ Nízkoprahové kluby se snaží oslovit ty skupiny dětí a mládeže, které vykazují právě zvýšení rizika, a tehdy se mohou nacházet v konfliktních společenských situacích, nebo v omezujících životních podmínkách, případně zažívat aktuální obtížnou životní událost.²⁰

Každý klub má svou definici cílové skupiny. Tyto definice jsou velmi podobné, liší se pouze v přesném určení věku či lokality. Pro ilustraci uvádím některé definice cílové skupiny nízkoprahových klubů:

Definice cílové skupiny NZDM Klídek Hradec Králové

Jedná se především o děti (8 - 13 let) a mladé lidi (14 - 20 let) primárně z lokality Hradec Králové, kteří:

- jsou ve vyšší míře ohroženi sociálně nežádoucími jevy,
- nacházejí se v obtížné životní situaci,
- mohou být v konfliktu se sociálním okolím či společenskými normami,
- hledají alternativu k běžnému trávení volného času,
- mají zájem se rozvíjet.²¹

Definice cílové skupiny NZDM Orange Hradec Králové

Služby klubu jsou určeny mládeži ve věku 13 - 19 let z Hradce Králové, která:

- nemá bezpečně kde a jak trávit svůj volný čas;
- žije takovým životním stylem, který je v rozporu se společenskými normami a ohrožuje tak její zdravý vývoj (závislosti, promiskuita.);
- nachází se v obtížných životních situacích, které nedokáže řešit v rámci svých přirozených sociálních vztahů (rodina, komunita, vrstevníci).²²

---

²⁰ KLÍMA, P. a kol – RACEK, J., HERZOG, A. Fenomén NZDM, tedy nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 322.

²¹ <http://www.prostorpro.cz/index2.php>

²² <http://www.salinger.cz/>

Definice cílové skupiny NZDM EXIT Jičín

Cílovou skupinou NZDM Exit jsou děti a mládež ve věku od 10 do 21 let, kteří

- jsou ohroženy sociálně-patologickými jevy (záškoláctví, kriminalita, zneužívání návykových látek).
- nacházejí se v obtížné životní situaci, pro kterou se cítí, nebo již jsou vyloučeni ze svého sociálního prostředí (narušené rodinné a vrstevnické vztahy, problémy ve škole a jiné osobní problémy).

Mezi další charakteristiky cílové skupiny patří:

- nemohou nebo nechtějí se zapojit do standardních volnočasových aktivit
- vyhýbají se standardním formám institucionalizované pomoci a péče
- dávají přednost pasivnímu trávení volného času.²³

Definice cílové skupiny NZDM PVC Blansko

Dospívající ve věku 13 až 20 let, které se pohybují v lokalitě města Blanska a spádové oblasti a zažívají, respektive v blízké budoucnosti (vzhledem k prostředí, v němž se pohybují) mohou zažít:

- komplikované životní události (např. psychické obtíže spojené s vývojovými úkoly v dospívání, odpoutávání se od rodiny, zapojení se do vrstevnické skupiny, rozpad rodiny, nové partnerské vztahy rodičů, problémy se zvládáním školy, volbou povolání a získáním pracovních návyků)
- konfliktní společenské situace (např. trestná činnost, konflikty s rodiči, s autoritami)
- negativní zkušenosti a rizikové chování (např. předčasné či rizikové sexuální zkušenosti a chování, šikana, škodlivé užívání návykových látek, úrazy na víkendových kalbách)

Do cílové skupiny nepatří (mimo věkové omezení): osoby s mentálním a zdravotním postižením takového rozsahu, které znemožňuje bezpečný pohyb v prostorách zařízení.²⁴

Každé zařízení má ve svých materiálech svou definici cílové skupiny. Tyto definice jsou si podobné, ale používají jinou terminologii. Zařízení se ve svých definicích snaží vyhnout stigmat, proto jsou definice spíše obecné. Přestože laická i odborná veřejnost ví, že kluby jsou určeny pro problémovou mládež, v definicích zařízení se to většinou neobjevuje.

Cílová skupina je definována především podle znaků vztahujících se k osobám klientů. Těmito primárními definičními znaky mohou být např. věk, pohlaví, příslušnost

²³ <http://exit-klub.cz/>

²⁴ <http://pvcklub.unas.cz/>

k národnostní menšině, subkultuře. Sekundární definiční znaky vysvětlují, proč je daná osoba našim klientem a co takové osobě může zařízení nabídnout.²⁵

Definování cílové skupiny je vhodné realizovat na několika úrovních²⁶

A) Abstraktní úroveň

Abstraktní úroveň vyjadřuje motto, poslání organizace. Na této úrovni jde o to, co nejvýstižněji popsat sebe sama. Definice cílové skupiny na této úrovni je nezaměnitelnou charakteristikou organizace.

B) Obecná úroveň

Charakteristika cílové skupiny na této úrovni je dána základní koncepcí organizace. Zde musíme najít bližší vysvětlení či popis cílové skupiny vymezené na abstraktní úrovni a jasně definovat, jak naše organizace chápe zde uplatněné pojmy. Na této úrovni je zřetelně deklarováno, kdo může a kdo nemůže být klientem organizace. Pro takto stanovenou cílovou skupinu můžeme stanovit služby. Pro snazší volbu služeb je vhodné použít více dílčích charakteristik cílových podskupin. Například, co znamená znevýhodnění, jaké nepříznivé sociální situace klienti zažívají.

C) Konkrétní úroveň

Konkrétní úroveň se nachází na úrovni plánování aktivit v aktuálním období, v ČR jde typicky o projekt. Tato úroveň velmi přesně říká, kdo je klientem zařízení, jaké dílčí cílové skupiny využívají služeb. Zařízení jasně deklaruje, s kým pracuje.

D) Pracovní úroveň

Na základě fungování programu by mělo být zařízení po čase schopno sestavit profil typického klienta.

2.3.1 Charakteristika vývojových období

Podle věkového určení do cílové skupiny nízkoprahových klubů spadají hlavně období pubescence a adolescence.

Období pubescence

Věkově ho lze ohraničit zhruba od 11 do 15 let věku dítěte. Podle Langmeiera a Krejčířové ho můžeme rozdělit:

---

²⁵ KLÍMA, P. a kol. – STANÍČEK, J., SYROVÝ, J. Definování cílové skupiny v rámci pojetí práce zaměřené na člověka. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 87.

²⁶ KLÍMA, P. a kol – STANÍČEK, J., SYROVÝ, J. Definování cílové skupiny v rámci pojetí práce zaměřené na člověka. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 87–91.

- a) Fáze prepuberty (první pubertální fáze): Začíná prvními známkami pohlavního dospívání.
- b) Fáze vlastní puberty (druhá pubertální fáze) : Nastupuje po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Zhruba můžeme období vlastní puberty vymezit věkem 13-15 let.

Erikson toto období charakterizuje jako období snaživé píle. Novým citem tohoto období je pocit méněcennosti, jímž se dítě učí reagovat na nezdary a který je stimuluje k vyšším výkonům. Trvalé neúspěchy mohou vést k tomu, že pocit méněcennosti převáží, dítě se stává outsiderem.²⁷

Období adolescence

V tomto období se postupně dosahuje plné reprodukční zralosti a dokončuje se tělesný růst. Rychle se mění postavení jedince ve společnosti – došlo k přechodu ze základní školy na střední. Začínají častější a hlubší erotické vztahy, mění se zásadně sebepojetí. Období adolescence zahrnuje dobu zhruba od 15 do 20 let. Běžně bývá tato skupina označována jako mladiství, dorost, teenagers.²⁸

Vágnerová obě období pubescence a adolescence shrnuje pod jeden pojem – období dospívání. V tomto období dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech oblastech: somatické, psychické i sociální. Mnohé změny jsou primárně podmíněny biologicky, ale vždy je významně ovlivňují psychické a sociální faktory, s nimiž jsou ve vzájemné interakci. Dospívání představuje specifickou životní etapu, která má svoje typické znaky v rámci životního cyklu a svůj objektivní i subjektivní význam. Je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity.

Dospívání je velmi významnou životní fází, bývá označováno jako období druhého sociálního narození. Je charakteristické dvěma sociálními mezníky. Prvním je ukončení povinné školní docházky a volba dalšího profesního směřování, dále je to získání občanského průkazu v 15 letech. V období dospívání se mění také vztahy s lidmi. Pubescent odmítá podřízené postavení. Je kritický k autoritám. Toto období je charakteristické nekonečnou polemikou s dospělými. Významným znakem je také to, že pubescenti bývají k dospělým netolerantní.

---

²⁷ PEŠATOVÁ, I. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 2007. s. 113.

²⁸ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 1998. s. 139-140.

Období pozdní adolescence je fází přechodu do dospělosti. Jedinec je čím dál víc akceptován jako dospělý a zároveň se od něho očekává i odpovídající chování. Starší adolescent je zletilý, způsobilý k právním úkonům a od toho se odvíjí práva a povinnosti.²⁹ Celé období adolescence sebou nese rizikové situace, které mohou vyústit v problémové chování. Právě na tyto situace by měly být nízkoprahové kluby připraveny a umět s nimi pracovat. Mezi rizikové situace patří:

- Proces emancipace – spojený se změnou vztahů k dospělým. Projevuje se především v rodině. Odpoutání z vázanosti na rodinu je jedním z úkolů dospívání. Osamostatňování se od rodiny je spojené s proměnou citové vazby k rodičům.
- Postoj ke škole – v této době se postoj ke škole začíná diferencovat vzhledem k aktuální školní úspěšnosti a budoucím vzdělávacím aspiracím. Úspěšnost ve škole přestává být cílem, dospívající se neučí, aby obohatil svoje znalosti a dovednosti. Motivace k učení závisí na subjektivním významu učiva. Jestliže se jeví nepotřebné a samoúčelné, klesá i motivace k práci. To je jedním z důvodů, proč většina pubescentů nemá o školu zájem. Velký vliv na vztah ke škole má i změna postoje k učitelům.
- Vrstevnická skupina – dospívající se začíná orientovat na jiné sociální skupiny než je rodina. Pro dospívajícího mají čím dál větší význam vrstevníci, kteří mají podobné problémy jako on a jsou ve vztahu k němu v rovnocenném postavení. Dospívající se může uspokojujivě definovat příslušností ke skupině, tzv. skupinovou identitou, která mu pomáhá překonat nejistotu v procesu osamostatňování. Potřeba být akceptován a získat uspokojujivou prestiž, má v období dospívání ještě větší význam než dříve. Pozice, kterou dospívající ve vrstevnické skupině získá, se stane součástí jeho identity.
- Volba hodnot a norem – je jedním z výsledků adolescentního hledání identity. Dospívající jsou ochotni akceptovat jen takové normy, o kterých jsou přesvědčeni. V prosazování pravidel, která považují za důležitá, bývají radikální a nekompromisní.³⁰

V Eriksonském pojetí je toto období označováno jako stádium identity. Někteří autoři je dále rozdělují na stádium sociální identity a pozdější stádium osobní identity.

---

²⁹VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika – vychovatelství*. 2008. s. 107-110.

³⁰VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika – vychovatelství*. 2008. s. 110-122.

Sociální identitou se rozumí ztotožnění se se skupinou vrstevníků. Nebezpečí tohoto stadia je ztráta místa ve vrstevnické skupině a návrat do dětské závislosti na rodině. Stádium osobní identity vede k osvojení relativně zralého pohledu na vlastní osobu i na prostředí, v němž žije. Dospívající si buduje dospělé sebepojetí. Typickým jevem adolescence je vývojové moratorium. Období, kdy jedinec, který nemůže zvládnout nahromaděné úkoly tohoto stadia, po určitou dobu žije způsobem, který mu umožňuje odklad. Někdy je těžké odlišit adolescentní moratorium, po němž bude pokračovat normální vývoj, od povahového vyhraňování směrem k výrazné sociální malformaci s poruchami osobnosti.³¹

2.3.2 Poruchy chování

*Porucha chování dle MNK-IO skupina poruch, které se projevují opakujícím se a trvalým obrazem disociálního, agresivního a vzdorovitého chování, důvodem pro tuto dg. není dětské rošťáctví nebo adolescentní vzdorovitost ani ojedinělé výbuchy dětské zlosti či ojedinělé činy v pozdějším věku. Bývá spojena s nepříznivým rodinným prostředím a sociálním okolím, s neuspokojivými vztahy v rodině. Typickými projevy jsou rvačky, tyranizování slabších, krutost k jiným lidem nebo zvířatům, závažné ničení majetku, krádeže, opakované lhaní, záškoláctví, útoky z domova, velmi časté a silné výbuchy zlosti.*³²

Podle Vágnerové je charakteristickým projevem poruchového chování to, že jedinec sociální normy chápe, ale neakceptuje je, nebo je jimi nedokáže řídit. Důvodem může být jiná hodnotová hierarchie, rozdílné osobní motivy nebo neschopnost ovládat své chování, což bývá typické například pro hyperaktivní děti. Porucha chování se obvykle projeví neadekvátním chováním k lidem z okolí jedince. S tím souvisí i neschopnost navázat a udržet přijatelné sociální vztahy. Velmi závažnou překážkou je v tomto směru nedostatek empatie a značný egoismus, nadměrné zaměření na sebe a na uspokojování vlastních potřeb. Jedinci s poruchovým chováním nechápou nezbytnost přizpůsobení se normě pro uchování nezbytného pořádku. Pro tyto jedince nejsou důležitá práva druhých, mezilidské vztahy mají pouze takovou hodnotu, jaký aktuální osobní užitek jim přinášejí. Pokud porušují normu, nepocítují vinu, protože svědomí těchto jedinců není dostatečně rozvinuto. Výrazným rysem je také snížení zábran a menší citovost ke zpětné vazbě. Stejně tak můžeme zmínit nižší schopnost sebeovládání, kdy snadněji dochází k různým neadekvátním reakcím, např. k výbuchům agresivity. Dochází k nim za daných okolností

³¹ PEŠATOVÁ, I. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 2007. s. 114.

³² HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 2000. s. 426.

spíše v důsledku narušeného sebeovládání než neschopností rozeznat nevhodnost svého jednání nebo odmítání běžně uznávaných norem chování.³³

Poruchy chování mohou mít vývojový, tzn. přechodný charakter, ale mohou být také signálem poruch osobnosti, která představuje zvýšené riziko budoucího problematického chování.³⁴

Příznaky jsou velmi rozmanité nejen podle vlivů působících na chování individua, ale i podle jeho individuálních vlastností. Jsou i různého stupně – od jednoduchých, nepříliš nápadných až po ty formy, které ohrožují nebo přímo poškozují společnost. Druhy a stupně příznaků se mohou měnit s věkem jedince i podle životní situace.³⁵

Poruchy chování jsou častou poruchou v dětství a dospívání. Uvádí se prevalence od 6 do 16% pro hochy a od 2 do 9 % pro dívky. Zdá se, že je vyšší ve městech než na venkově a že prevalence vzrůstá.³⁶

Pro příklad uvádím některé konkrétní projevy poruchového chování, s kterými se právě pracovníci nízkoprahových klubů setkávají u svých klientů. Jedná se o projevy chování, které jsou sice nápadné a pracovníci je snadno u klientů diagnostikují, ale práce s těmito klienty je velmi složitá, protože jim často schází motivace, nemají pocit, že by měli něco měnit. Úkolem pracovníků je hlavně předcházet těmto projevům a ukázat klientům, že jsou i jiné možnosti.

Dětská neposlušnost a nekázeň

Tyto dva pojmy se váží k prostředí. Nekázeň se vztahuje ke školnímu prostředí a pojem neposlušnost k rodinnému a mimoškolnímu prostředí. Jde o neplnění pokynů vychovávajících, nerespektování i opakovaných výzev a norem. Neposlušnost se může vyvinout i v negativismus nebo ve vzdorovitost. V jiných případech neposlušný jedinec hledá z dané situace možnosti úniku. Tak může tento projev přejít v útěky z domova či v záškoláctví.³⁷

---

³³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004

³⁴ KLÍMA, P. a kol – STAVJANÍKOVÁ, M. Znaky cílové skupiny NZDM z hlediska adolescence. *In: Kontaktní práce*. 2007. s. 97.

³⁵ SOVÁK, M. *Nárys speciální pedagogiky*. 1980. s. 140-144.

³⁶ <http://www.aktip.cz/cs/produkty-sluzby/psychoterapie/prace-s-mladezi.html>

³⁷ EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. 1988. s. 45.

Agresivita

Agresivní jednání slouží obvykle jako radikálnější prostředek k uspokojení nějaké potřeby. Objevuje se zejména v situacích nouze. Je jedním z obranných mechanismů, kdy člověk řeší problém útokem na překážku. Tendence jednat agresivně bývá stimulována prožitkem hněvu a vzteku. Násilné a agresivní jednání se může za určitých okolností stát i cílem. Pro disponovaného jedince může být uspokojující ovládat jiné. Agresivní jednání může být projevem selhání autoregulace. Jedinec není z nějakého důvodu schopen ovládat svoje jednání a jedná v rozporu s vlastními hodnotami a běžnými normami.³⁸

Vzdorovitost

Vzdorovitost je forma vystupňované neposlušnosti. Jedinec aktivně odpírá podříditi se výchovným požadavkům. Může se projevit buď v aktivní formě, jako agresivní projevy, nebo v pasivní formě, jako negativismus. Podstatou vzdorovitosti je reakce jedince na náročné životní situace. Často se objevuje například při tzv. perfekcionistačké výchově, při výchově s přemírou zákazů a příkazů, při výchovném působení bez kladného citového doprovodu.³⁹

Výskyt opoziční vzdorovité poruchy v populaci se pohybuje přibližně mezi 6-10 %. Americká psychiatrická asociace udává výskyt mezi 2-16 %. V předpubertálním období jsou problémy běžnější u chlapců, naopak v pubertě (a po pubertě) jsou projevy stejné jak u chlapců, tak u dívek.⁴⁰

Lhavost

Lež je projevená nepravda. Nejčastěji motivovaná snahou vyhnout se nepříjemnosti nebo získat určitou výhodu. Za pravou lež se nepovažují nepravdy dětí do pěti let, projevy některých duševních poruch, případně tvrzení některých osob s velmi nízkým intelektem.⁴¹

Lež v určitém stupni může nabýt až antisociální charakter a jako taková může být i trestně stíhatelná.⁴²

---

³⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 2000. s. 80-82.

³⁹ EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. 1988. s. 45.

⁴⁰ ŠUSTR, J., *Jak vzdorovat opozičnímu vzdoru*. Rodina a škola.10/2007.

⁴¹ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 2000. s. 294.

⁴² EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. 1988. s. 45.

Podle Vágnerové je lhaní projevem, který symbolizuje určitou formu odmítnutí respektu k autoritě. Je to varianta úniku z osobně tíživé situace, kterou dítě nedovede vyřešit jinak.

Pravá lež je charakteristická úmyslem a vědomím nepravdivosti. Dítě dobře ví, že nemluví pravdu. Obyčejně jde o obranný mechanismus, který má nějaký účel, dítě se potřebuje vyhnout potížím anebo získat nějakou výhodu.

Při hodnocení lží je významná frekvence lhaní, dále výběr osob, kterým dítě lže, a specifičnost situací, ve kterých obyčejně lže. Důležitý je i účel, který dítě ke lhaní vedl.⁴³

Krádeže

Krádeže jsou charakterizovány záměrností jednání a předpokladem takového stupně rozumové vyspělosti dítěte, kdy je schopno pochopit pojem vlastnictví a akceptovat normu chování, která vymezuje odlišný vztah k vlastnictvím a cizím věcem. Dětské krádeže bývají různé a jejich závažnost vyplývá z několika možných kritérií: je to místo krádeže, způsob krádeže, její cíle a frekvence. V hodnocení významnosti krádeží se může projevit vliv odlišného hodnotového systému určité sociální vrstvy nebo etnika (např. romského). Krádeže zde nemusejí znamenat závažnější přestupek. Způsob krádeže je pro posouzení závažnosti maladaptovaného chování velmi podstatný. Menší význam z tohoto hlediska mají neplánované, příležitostné krádeže, zejména mladších dětí. Krádež je v tomto případě výsledkem impulsivní reakce, nezvládnuté aktuální potřeby přivlastnit si nějakou věc. Obyčejně je takové chování důsledkem nezralosti, nedostatečného výchovného vedení nebo drobného poškození mozku. Závažnějším signálem poruchy socializace jsou plánované a předem promyšlené krádeže. Mnohdy je tento typ krádeží spojen s dalšími variantami poruchového chování (např. toulání, fetování apod.). Nejzávažnější jsou krádeže prováděné opakovaně a v partě. Výchovné zásahy bývají v takových případech málo účinné, protože zloděj má podporu ostatních členů party a mnohdy krádež ani nepovažuje za závažnější porušení norem. Cíl krádeže a motivace, která k takovému jednání vedla, může být velmi variabilní a signalizovat, jaké problémy dítě má.⁴⁴

Krádež je významným porušením normy, které je nutno potrestat a morálně odsoudit. Dítě, které kradlo, získává roli špatného jedince, které se těžko zbavuje. Typickým rysem postoje k takovým dětem je generalizovaná nedůvěra a tendence podezírat.

---

⁴³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 2004. s. 71.

⁴⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 2004. s. 74-76.

Úzkost a strach

Dětská úzkost a strach nejsou poruchami chování v pravém slova smyslu. Jsou však významné pro jejich vznik a rozvoj.

Úzkost je nepříjemný prožitek jedince charakterizovaný tísní a napětím při neurčitosti podnětu, který tento stav způsobuje, na rozdíl od strachu, kde podnět lze určit.

Strach je rovněž negativní prožitek tísně, nejistoty a nepříjemného očekávání. Vychází však z konkrétní situace. Strach se mění věkem a s nabýváním zkušeností.⁴⁵

Úzkostné dítě vnímá svět jako ohrožující, nebezpečný. Cítí se ohroženo ve větší míře, než je obvyklé a než by bylo přiměřené okolnostem. Nepříjemný pocit v něm často vyvolávají i běžné situace. Má sníženou frustrační toleranci a i běžné požadavky vnímá jako zátěž. Pokud je úzkostnost zvýšená projeví se v celkovém chování dítěte. Takové dítě může reagovat přehnaným způsobem, nadměrně intenzivními projevy, které jako by vůbec neodpovídaly vyvolávajícím podnětům. Děti se sklonem ke zvýšené úzkostnosti často reagují silnou fixací, ulpíváním na stereotypech. Dalším problémem je nadměrný sklon k anticipaci ohrožujících událostí. Dítě se neustále něčeho obává. Nepříznivým důsledkem může být ztráta motivace a tlumení mnohé činnosti, které se dítěti jeví jako ohrožující.⁴⁶

Strach je emocionální reakce na nebezpečí, které je reálné a konkrétní. Strach lze také interpretovat jako informaci, signál určitého ohrožení a stimul k obrannému jednání.⁴⁷

Pracovníci nízkoprahových klubů se mohou často setkávat u svých klientů se strachem ze školy. Strach ze školy může být konkrétním projevem obecné dispozice dítěte reagovat tímto způsobem prožívání. Subjektivně nadměrné požadavky vyvolávají pocit napětí, nejistoty a ohrožení. Strach ze školy může mít i specifickou příčinu. Strach je u těchto dětí vytvořen teprve působením školy ve vztahu k možnostem, individuálním schopnostem a dispozicím plnit požadavky. Jde o děti, které nemají dobré předpoklady pro zvládnutí školy, protože jsou málo nadané. Negativní postoj ke škole nemusí být přímo úměrný školnímu prospěchu. Strach ze školy může být dán mezilidskými vztahy a nemusí vůbec záviset na výkonu.⁴⁸

---

⁴⁵ EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. 1988. s. 46

⁴⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 2004. s. 92-93.

⁴⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 2004. s. 94.

⁴⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 2004. s. 95-96.

Útěky a toulky

Útěk lze interpretovat jako určitou variantu únikového jednání.

Dítě řeší svůj problém útekem z prostředí, které se mu jeví ohrožující. Pokud dítě utíká z domova, je to signálem, že rodina nefunguje jako zdroj jistoty a bezpečí.⁴⁹

Útěky trvají různě dlouho. Zpravidla mají setrvalý a opakující se charakter. Útěk je výrazným znakem nerespektování výchovné autority a tím prokazuje sociální narušenost jedince. V průběhu útěků se zpravidla rozvíjí další asociální a antisociální činnosti.⁵⁰

Záškoláctví

Záškoláctví představuje porušení jednoho ze základních pravidel vymezujících roli žáka. Dítě může mít k takovému jednání různé důvody. Záškoláctví lze v některých případech charakterizovat jako komplex obranného chování únikového charakteru a jeho cílem je vyhnout se subjektivně neúnosné zátěži, kterou v tomto případě představuje škola. Nemusí však být jen obranným mechanismem. Často je spíše projevem nerespektování příslušných sociálních norem. Může být výrazem neochoty nebo neschopnosti akceptovat svoji povinnost, která nepřináší aktuální uspokojení. Někdy vzniká jako důsledek odlišného socializačního vývoje a je signálem trvalejší změny adaptačních mechanismů.⁵¹

Záškoláctvím trpí nejen jedinec, ale i celá společnost, protože důsledkem záškoláctví jsou špatné studijní výsledky žáků, horší uplatnění v životě i kriminální činnost. Pojem „záškolák“ označuje žáka, který nemá pro absenci legální důvod. Rozlišujeme několik typů záškoláctví:

- a) Pravé záškoláctví – žák do školy nechodí, ale rodiče to nevědí.
- b) Záškoláctví s vědomím rodičů – žák do školy nechodí, ale rodiče jsou o tom informováni a také vědí, že k tomu nemá žádný oprávněný důvod. Na záškoláctví tohoto typu se podílí různé typy rodičů. Někteří se staví nepřátelsky ke vzdělání, druzí jsou prostě slabí a potvrdí všechno, co jejich dítě chce, a jiní, kteří jsou závislí na pomoci a podpoře dítěte a potřebují ho mít doma.

---

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004.

⁵⁰ EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. 1988. s. 46-47.

⁵¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 2004. s. 73.

- c) Záškoláctví s klamáním rodičů – existují děti, které dokážou přesvědčit své rodiče, že jim je tak špatně, že nemohou do školy, i když ve skutečnosti se cítí dobře. Rodič pak napíše žákovi omluvku.
- d) Útěky ze školy – k tomuto druhu záškoláctví patří případy, kdy žáci do školy chodí, nechají zapsat přítomnost, během dne pak na hodinu nebo dvě odejdou. Přitom někdy zůstávají v prostorách školy, jindy odejdou na krátkou dobu pryč.
- e) Odmítání školy – Tato kategorie se týká žáků, kterým představa školní docházky činí psychické potíže. Patří sem poruchy pramenící z problémů ve škole, například z pocitu, že učení je moc těžké, strach, že žák bude šikanován, školní fobie nebo deprese.⁵²

Alkoholismus a jiné závislosti

Dříve se tento problém týkal hlavně dospělých a adolescentů, ale v poslední době jim zasažena čím dál více mladší populace. Už žáci na základních školách mají zkušenosti s drogou, o alkoholu a nikotinu nemluvě. Velmi negativní vliv na školní mládež mají také herní automaty.

Nízkoprahové kluby pro děti a mládež nejsou určeny pro závislé jedince. Pro ty tu jsou jiná zařízení. Nízkoprahové kluby by v těchto případech měly pouze zprostředkovat kontakt. Důležitou roli mohou však nízkoprahové kluby hrát v počátcích experimentování s drogami.

Na rozdíl od dospělých se projevují u mladistvých specifické znaky užívání návykových látek:

- a) Závislost se vyvíjí rychleji a jedinci jsou vystaveni většímu riziku (nezralá osobnost, chybějící zkušenosti a sociální dovednosti), existuje větší hrozba tělesného poškození.
- b) Existence vyššího nebezpečí těžkých otrav (menší zkušenost, menší tolerance).
- c) Nebezpečné zpomalení a znekválení psychosociálního vývoje.
- d) Pouhé experimentování s návykovými látkami je spojeno u dětí a dospívajících s většími problémy doma, ve škole, s trestnou činností.
- e) Je třeba brát více v potaz rodinnou interakci a více pracovat s rodiči.
- f) Pro dospívající je typická tendence testovat hranice, přehánět, riskovat.

---

⁵² KYRIACOU, C. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 2005. s. 44-45

- g) Recidivy závislosti jsou u dospívajících časté, dlouhodobá prognóza je příznivější než krátkodobá.⁵³

Příčin, které vedou k užívání drog je celá řada. Daly by se shrnout jako tendence dosáhnou něčeho lepšího, než je současný stav. Primární impuls může vycházet z nudy, zvědavosti, touhy po něčem neobyčejném, vzrušujícím a pokud možno tabuizovaném. Riziko drog je v době dospívání zvýšeno z mnoha důvodů. Jedním z nich je fakt, že v této době má osobně největší význam přítomnost. Významná je i zvýšená tendence riskovat. Tendence zkusit drogu je posilována sociálně. K první zkušenosti dochází nejčastěji ve společnosti vrstevníků a je mnohdy záležitostí osobní prestiže neodmítnout. Do určité míry jde o módu a moralizování nemůže touze po takové zkušenosti zabránit. Narkomani nemají v první fázi pocit, že dělají něco špatného, drogy tají a problémy vznikají až později. S postupující závislostí se zvyšuje lhostejnost k čemukoliv, co se netýká drog. Drogová závislost postupně vede k dalším změnám chování. Narkoman musí opatřit prostředky na získání drogy za každou cenu. Peníze si nejdříve půjčuje, prodává svoje věci a nakonec krade nebo prostituje.⁵⁴

Že mladiství v ČR mají problémy jak s legálními tak s nelegálními drogami ukazuje školní studie ESPAD 2007. Čeští šestnáctiletí mají největší zkušenosti s drogami v Evropě, nějakou nelegální drogu vyzkoušela skoro polovina z nich. Většinou vyzkoušeli marihuanu nebo hašiš. S takzvanými tvrdými má zkušenost každý jedenáctý český školák. Za dobu 12 let trvání projektu lze ve většině zemí konstatovat zlepšení situace. Výjimkou je Česká republika a Slovensko, uvádí zpráva ESPAD. Od roku 1995 se užívání jak konopí, tak i "tvrdých" drog v ČR zdvojnásobilo, avšak podle odborníků dál neroste.

Podle průzkumu zkusilo někdy v životě jakoukoli nelegální drogu (konopné látky, amfetaminy, kokain, crack, extázi, LSD a heroin) v průměru 23 procent chlapců a 17 procent dívek. Žebříček vede Česká republika, kde drogu zkusilo 46 procent studentů. Nejčastěji užívanou drogou jsou konopné látky, třetina evropských školáků je považuje za snadno dostupné. Nejrozšířenější (45 procent) jsou podle studie opět v České republice. Požití konopí za posledních 30 dní uvedl každý šestý český student.

Z legálních drog, z jejichž prodeje stát vybírá daně, vyzkoušelo alespoň jednou v životě cigarety 58 procent školáků, 29 procent v průměru kouřilo v posledních 30 dnech. Vyšší procento kuřáků za poslední měsíc je v Rakousku, Bulharsku, České republice a Litvě

---

⁵³ SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 2001. s. 616-619.

⁵⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 2004. s. 77-78.

(40-45 procent). Denně kouří nejvíce studentů v Česku, Estonsku, Lotyšsku a na Slovensku (kolem 13 procent). Většina zemí hlásí pokles kouření školáků. Roste však pití nadměrných dávek alkoholu.

Alkohol nejméně jednou v životě pilo průměrně 90 procent šestnáctiletých, v každé zemi nejméně dvě třetiny. Téměř ve všech zemích pijí více alkoholu chlapci. Ve většině zemí dávají přednost pivu, dívky destilátům. V průměru polovina studentů měla někdy v životě v důsledku alkoholu potácivou chůzi, problémy s výslovností nebo zvracela. Česko patří mezi země, kde lze sledovat zvyšující se trend nadměrného pití.

Požítí alkoholu v kombinaci s léky přiznalo v průměru šest procent dotazovaných školáků. Nejhuře na tom je Česko, kde léky za účelem zvýšení účinku alkoholu někdy užilo 18 procent dětí. Těkavé látky inhaluje v průměru devět procent evropských školáků. Léky proti úzkosti nebo sedativa bez lékařského předpisu alespoň jednou v životě užilo devět procent šestnáctiletých Čechů.⁵⁵

Vandalismus

Jedná se o zvláštní formu agrese. Při vandalismu jde většinou o samouúčelné vybití zloby, přičemž objekt, který je ničen, bývá někdy vybrán zcela záměrně a někdy náhodně. Jde o typický jev především u adolescentů – chlapců. Adolescentní vandalové se pohybují zpravidla v partách. Motivací k vandalismu je radost z ničení, seberealizace a získání uznání v partě. Motivem může být i revolta proti společnosti.⁵⁶

Současné době jsou za vandalismus u mladistvých považovány tzv. graffiti. Subkultura graffiti je velmi úzce spojena s hip-hopovou subkulturou a velice často se obě prolínají. Graffiti je forma projevení se mládeže, která reaguje na anonymitu a odcizení v současném přetechnizovaném světě. Tvorba se dá rozlišit na legální a ilegální. Ilegální zahrnuje veškerou tvorbu na cizím majetku bez předchozí dohody a souhlasu. Objevuje se na zdech domů, vybavení města i veřejné dopravě.⁵⁷

2.4 Obsah služeb nízkoprahového zařízení pro děti a mládež

V nízkoprahových klubech pro děti a mládež se poskytuje několik typů služeb.

---

⁵⁵ http://www.drogy.net/portal/ilegalni-drogy/vyzkumy-4/cesti-sestnactileti-maji-nejvetsi-zkusenost-s-drogami-v-evrope_2009_03_27.html

⁵⁶ SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie*. 2009. s. 83-84.

⁵⁷ KLÍMA, P. a kol. – HOLIŠ, M. Terénní sociální práce se členy graffiti subkultury. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 107-108.

Kontaktní práce

Kontaktní práce je metoda, pomocí které vytváříme prostor a situaci pro realizaci drobných individuálních plánů – cílených intervencí. Jde o vytvoření základního pracovního rámce potřebného pro realizaci konkrétního výkonu. Jde o specifický druh kontaktu s uživatelem, který má za cíl vytvořit dostatečnou vzájemnou důvěru a podmínky potřebné pro rozvíjení kontaktu a poskytování dalších služeb. Součástí kontaktní práce je hledání a upevňování komunikace s uživatelem a kultivování jeho schopnosti vyjádřit své potřeby a naučit se využívat existující nabídky služeb. Kontaktní práce má nejčastěji podobu rozhovoru v přirozeném prostředí uživatele (na ulici, v klubu).⁵⁸

Kontaktní práce je specifický přístup v pomáhajících profesích akcentujících zaměření na člověka jako celistvou bytost.⁵⁹

Kontaktní práce klade na pracovníka značné nároky. Nároky na kontaktního pracovníka jsou mnohem větší než standardní nároky v pomáhajících profesích. Velký vliv má relativní nezavedenost profese, minimální opora profese v uplatnění formální moci opřené o institucionalitu. Specifikem je také významný podíl přímého osobního angažování v interakcích se sociálním prostředím cílových skupin a s jejich životními příběhy.⁶⁰

Klíma ve svém textu uvádí několik znaků a kompetencí pro výkon kontaktní práce.

- čitelnost pro sílovou skupinu a jasnost vystupování
- schopnost čelit rizikům nesouladu pozice a role a konfliktům vlastní identity
- schopnost porozumět specifickým světům sociálních skupin a mechanismům konfliktu
- profesní schopnost volit metody, postupy a strategie odpovídající potřebám cílových skupin a charakteru profese
- schopnost vytvářet, udržovat a reflektovat mnohohrstevný kontakt se sociálními situacemi, s životním způsobem, s obtížemi a problémy, s možnostmi a problémy
- mít autentický zájem a znalost
- schopnost spolusdílet – být v kontaktu s klientovým příběhem
- schopnost vytvářet a udržovat autentický vztah

---

⁵⁸ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 5-6.

⁵⁹ KLÍMA, P. a kol. Kontakt. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 127.

⁶⁰ KLÍMA, P. a kol. – ZAHRADNÍK, M. Kontaktní pracovník a jeho kompetence v sociálním poli. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 155.

- schopnost nabízet a uplatňovat ve vztahu svoji vlastní strukturu (dovednosti, vědomosti, životní zkušenosti)
- schopnost být výchovnou autoritou
- schopnost cítit a udržovat hranice
- schopnost dostat kontraktu – realističnost, sebekritičnost, věrnost a poctivost
- ochota a schopnost k introspekci
- schopnost dojednávat a revidovat dohody
- schopnost odolávat stresu a frustraci z nejednoznačných situací a etických dilemat
- schopnost být autentickou autoritou, která se opírá o osobnostní zralost.⁶¹

Situační intervence

Sociálně pedagogická práce v situacích s výchovným obsahem, které vznikají v prostoru zařízení. Pracovník při nich vstupuje do interakcí, které nastávají mezi uživateli služby, přináší podněty, reflektuje situaci a používá další techniky, které vytváří či zvýrazní výchovný efekt situace.⁶²

Tato služba může působit banálně, ale pro pracovníky klubu je velmi významná a poměrně náročná. Řešení konfliktů mezi uživateli je časté. Z praxe vím, že hádky, různé neshody a někdy i drobné fyzické útoky se objevují téměř denně. Pracovník by tyto situace v žádném případě neměl přecházet a měl by s nimi naopak umět pracovat. Je důležité klienty naučit řešit své konflikty, rozpoznávat co je dobré a co špatné. Rozhodně by neměl jen následovat trest za porušení pravidel. Právě udílení trestu má spadat do situační intervence, protože při udělení trestu, by mělo být samozřejmé vysvětlení. Sama jsem se setkala s tím, jak to klienti velmi intenzivně vnímají.

Výchovné intervence mají v nízkoprahových službách své opodstatnění, jsou účelné a někdy nevyhnutelné. V počátcích kontaktu s klientem dokonce převažují nad ostatními typy práce. Práce s výchovnou situací má podobu cílených intervencí, eventuálně dalších výkonů, které jsou reakcí na podněty dodávané klientem. Pracovník zde zastupuje normy a hodnoty společnosti a intervenuje v případě, že klientovy normy a způsoby chování jsou pro něj nepřijatelné, protože jsou se společenskou normou v rozporu.⁶³

⁶¹ KLÍMA, P. a kol. – ZAHRADNÍK, M. Kontaktní pracovník a jeho kompetence v sociálním poli. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 155.

⁶² *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 6.

⁶³ KLÍMA, P. a kol – BABICKÁ, R. Pomoc a kontrola. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 250.

Informační servis uživateli

Jde o poskytování specifických informací pracovníkem uživateli, nejlépe v kontaktní místnosti. Informační servis je prováděn ústní formou, může být doplněn také písemnou formou – letáky. Tematicky mohou být informace zaměřeny na základní témata, jako jsou: škola, rodina, sociálně právní a zdravotní témata.⁶⁴

Poradenství

V rámci nízkoprahových zařízení je poskytováno sociální poradenství. Základní sociální poradenství poskytuje informace o nárocích, službách a možnostech, které mohou vyřešit nebo zmírnit obtížnou situaci člověka.⁶⁵

V nízkoprahovém zařízení se poradenství odehrává formou rozhovoru s uživatelem nejlépe v samostatné místnosti. Obsahuje vyhodnocení situace, nabídku rady, informací a řešení vedoucí k odstranění obtíží. Jde o řešení aktuálních problémů a zvyšování kompetence uživatele tyto problémy řešit. Poradenství v nízkoprahových zařízeních se nejvíce zaměřuje na záležitosti vztahů, rodiny, sexu, návykových látek, školy, volného času, sociálně právní a jiné.⁶⁶

Krizová intervence

Jde o diagnosticko- terapeutický přístup přispívající ke zvládnutí psychické krize. Může jít o pozorování chování uživatele s důrazem na posouzení aktuálního psychického stavu, rozhovor směřovaný k základní orientaci v příčinách krizového stavu, cílenou intervenci zaměřenou na zvládnutí potíží. Intervence obsahuje návrh opatření. Rozsah intervence závisí na tom, zda pracovník je kvalifikován pro krizovou intervenci. Pracovník bez kvalifikace by měl poskytnout jen akutní intervenci a odkázat na odborníka.⁶⁷

Krizová intervence u dospívajících má svá specifika. Dospívající reagují na krizi především:

- Stažením se do sebe (částečné či úplné přerušení sociálních kontaktů, uzavírání se do vlastního světa).

---

⁶⁴ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 6.

⁶⁵ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2003. s. 84.

⁶⁶ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 6.

⁶⁷ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 6.

- Stažení do těla (psychosomatické reakce, poruchy příjmu potravy, závislosti).
- Přesunem někam jinam (například vandalismus, agresivní jednání).

Pokud dospívající vyhledají pomoc na základě své vlastní vůle, požadují absolutní diskrétnost, nepodávání informací rodičům či úřadům. Z těchto důvodů často preferují právě anonymní služby.⁶⁸

Zprostředkování dalších služeb (doprovod)

Tato služba umožňuje doprovod do jiného zařízení, zprostředkování služby a popřípadě i asistenci při jednání v jiném zařízení.

Zprostředkování doprovodu bývá často podceňováno, ale pro mnohé klienty je to velmi významná služba, protože jednání v institucích nebo třeba návštěva lékaře je pro ně stresující a raději se tomu vyhnou. Možnost toho, že je může doprovodit pracovník zařízení je významná i z hlediska předcházení dalších problémů, které mohou vzniknout např. z nedodržení termínů, zanedbání lékařské prevence.

Někdy stačí klientovi jen vysvětlit, kam má jít, kde danou instituci najde, jak se tam má například chovat nebo co má požadovat. Klient je hned mnohem klidnější a není to pro něho tak nepříjemné.

Kontakt s institucemi ve prospěch uživatele

Jedná se o intervence realizované pracovníkem (ústně, telefonicky, písemně) u institucí návazné péče nebo dalších institucí, které ovlivňují uživatelův život. Kontakt je realizován se souhlasem a s vědomím klienta.⁶⁹

Spolupráce nízkoprahových zařízení s jinými institucemi je různá, záleží na zavedeném systému v dané lokalitě. Nejčastěji nízkoprahové kluby spolupracují s:

- Oddělení sociálně právní ochrany dětí
- Probační a mediační služba
- Policie ČR
- Pedagogicko-psychologická poradna
- Psycholog
- Školy
- Ostatní neziskové organizace v dané lokalitě.

⁶⁸ ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize – psychologický a sociologický fenomén*. 2004. s. 62.

⁶⁹ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 6.

Případová práce

Dlouhodobá individuální práce. Případová práce se děje plánovaně, při zachování tohoto postupu:

- společné vydefinování kontraktu,
- vytvoření individuálního plánu a stanovení podmínek kontraktu,
- vedení dokumentace, s kterou je uživatel obeznámen,
- pravidelné revize kontraktu s uživatelem (zda se naplňuje kontrakt),
- práce je časově ohraničená, je stanoven její začátek a konec,
- konzultace vedení případu uživatele na intervizních a supervizních setkáních týmu,
- pravidelná reflexe.⁷⁰

Skupinová práce

Práce se skupinou - cílená aktivita poskytovaná skupině uživatelů, zaměřená na rozvoj psychosociálních dovedností, časově a prostorově ohraničená.⁷¹

Práce s blízkými osobami

Informační servis, poradenství poskytované blízkým osobám uživatele (rodiče, přátelé, kamarádi, ...), realizované pouze se souhlasem uživatele.⁷²

Pobyt v zařízení

Rozumí se jím pobyt uživatele bez čerpání dalších služeb. Uživateli je poskytováno teplo, světlo, místo k sezení a odpočinku, základní zázemí, základní a složitější volnočasové aktivity. Zároveň je uživateli umožněna realizace osobních aktivit.⁷³

Volnočasové aktivity

Jde o aktivity, poskytující náplň volného času uživatelů, které nespádají do jiných výkonů NZDM. Existuje tato hierarchie aktivit:

---

⁷⁰ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 6.

⁷¹ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 6.

⁷² *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 7.

⁷³ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 7.

- Základní jednoduché instrumentální aktivity, které uživatel realizuje z vlastní vůle a vlastní aktivitou, pracovníci je pouze zprostředkovávají. Jedná se např. o poslech hudby, kreslení v běžných prostorách klubu, pouštění filmu, který si uživatelé sami vybrali.
- Složitější volnočasové aktivity, které realizuje uživatel z vlastní vůle a vlastní silou. Pracovníci je pouze zprostředkují nebo poskytnou podporu (návodnou pomoc), aby je uživatel mohl smysluplně využívat. Tyto aktivity jsou vytvářeny na základě zájmu a potřeb uživatelů a s jejich spoluúčastí. Jedná se například o hudební zkušebnu, výtvarnou dílnu, počítačovou místnost. Tyto aktivity mohou uživatelé vykonávat samostatně, bez instruktáže pracovníka.
- Akce, které iniciovali sami uživatelé, a u jejich realizace dochází ke kooperaci mezi uživateli a pracovníky. Pracovníci usilují o zvýšení organizačních dovedností uživatelů a jejich seberealizaci.
- Akce, které slouží ke zpestření rutiny klubu nebo k propagaci zařízení koncerty, turnaje, výjezdní akce atd. Přípravují je sami pracovníci klubu, a pokud je to možné, zapojují do realizace uživatele.
- Dílny - pravidelné či nepravidelné akce, na nichž je zajištěn lektor (interní nebo externí) pracovník. Uživatel může dílnu vyhledat a volně se zapojit do nabízených aktivit.⁷⁴

Preventivní, výchovné a pedagogické programy

Jde o speciální programy vytvořené dle specifických potřeb cílové skupiny a dané lokality. Preventivními programy jsou myšleny tzv. programy specifické prevence. Může se jednat například o program prevence zneužívání toluenu, program prevence gamblerství, program prevence sexuálního zneužívání, preventivní programy obsahují předávání informací.⁷⁵

Nízkoprahové kluby mají výrazné předpoklady pro realizaci specifické prevence. Jsou institucí, která je v kontaktu s „rizikovými skupinami“ a kterou „rizikové skupiny akceptují“ a mají k ní důvěru.⁷⁶

---

⁷⁴ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 7.

⁷⁵ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 7.

⁷⁶ KLÍMA, P. a kol – HERZOG, A. Strategie specifické sociální prevence rizikového chování v rámci nízkoprahové práce s mládeží. In: *Kontaktní práce*. 2007. s. 259.

Jednorázové či příležitostné programy

Diskuse, beseda, komponovaný pořad a podobné aktivity realizované v zařízení buď interními, nebo externími pracovníky. Lze vykázat např. jako: skupinová práce, informační servis, kontaktní práce.⁷⁷

Dlouhodobé programy

Programy především obsahují předávání specifických znalostí, nácvik specifických dovedností a chování. Mají vytvořenou samostatnou strukturu v rámci provozu NZDM (program, cíle, cílová skupina, evaluační mechanismy). Součástí je evaluace výsledků. Jejich uplatňování probíhá prostřednictvím standardních výkonů NZDM, především: kontaktní práce, situační intervence, informační servis uživateli, poradenství, besedy, diskuse, komponované pořady. Tyto složky jsou vzájemně provázány.⁷⁸

Doučování

Doučování školní či mimoškolní látky. Základní formou je doučování individuální. Doučování může být dlouhodobé (např. pravidelná pomoc s přípravou na reparát) nebo krátkodobé (asistence s domácí úlohou). Rozvoj kognitivních a motorických dovedností, hygienických a společenských návyků aj. (např. hygiena, schopnost hospodařit s penězi apod.) Lze vykázat např. jako: situační intervence, informační servis, skupinová práce, kontaktní práce.⁷⁹

Do NZDM nepatří:

- výměnné programy pro problémové uživatele drog,
- kroužky, oddílové schůzky atd.,
- ideologické zaměřené výchovné programy,
- komerční aktivity,
- psychoterapie jako samostatně poskytovaná služba.⁸⁰

---

⁷⁷ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 7-8.

⁷⁸ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 8.

⁷⁹ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 8.

⁸⁰ *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008. s. 8.

2.5 Nároky práce s rizikovou mládeží

Nároky na pracovníka v nízkoprahových službách jsou poměrně vysoké, i když se to, tak nemusí zdát. Je to velmi pestrá práce, která nemusí mít pokaždé pozitivní výsledky a to může být pro pracovníky demotivující. Pracovníka taky často může ovlivňovat tlak okolí, které často princip služby nechápe a nevnímá ji jako příliš potřebnou. Pracovník i od okolí často může slyšet: Ta práce je k ničemu!, Ty je nezměníš!, Oni si tvou pomoc nezaslouží! Jsou to takový grázlové, já bych s nimi pracovat nemohl! atd. Sama jsem se s tím setkala. Riziková mládež polarizuje postoje lidí. Veřejnost a většina medií je dnes u nás vůči ní naladěna velmi odmítavě. Existují však lidé, kteří mají pro tuto mládež pochopení.

Optimální osobnostní rysy pracovníky by měli být:

- Flexibilní, čili má širokou škálu reakcí a nelpí rigidně na pravidlech.
- Zralý, dostatečně ovládající svoje potřeby a dobře vnímající potřeby jiných.
- Integrovaný a čestný.
- Dobře usuzující.
- Opírající se o zdravý selský rozum, zejména v situacích, kdy nejsou jasná pravidla.
- Vyznávající hodnoty, jež jsou v souladu s programem.
- Odpovědný, přiměřeně sebevědomý, rozvážně reagující.
- Respektující hranice dané jeho autoritou.
- Dobře komunikující.
- Stabilní, tolerující frustraci.
- Otevřený a čestný.
- Přijímající oprávněnou kritiku.
- Pevně podporující klienty.
- Udržující si jasnou hranici mezi problémy svými a problémy klientů.
- Podporující nezávislost klientů.
- Dávající dobrý příklad.⁸¹

Velmi důležitá je angažovanost pracovníka. Angažovat se i mimořádně motivovaný a velmi dobře osobnostně disponovaný pracovník dokáže jen u jistého, nevelkého počtu klientů. Z toho vyplývá, že pracovník by měl mít přiměřený počet klientů.⁸² Bohužel v dnešní době, kdy často nejsou peníze, nebo vedení nechápe principy sociální práce, mají pracovníci nadměrný počet klientů, což vede k tomu, že se jim nemohou dostatečně

⁸¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 245-246.

⁸² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 248.

věnovat. Jejich práce může být pak pouze povrchní, protože nemají dostatek času ani sil jít do hloubky.

Základem práce je vztah mezi pracovníkem a klientem. Dalo by se říct, že je to pracovní nástroj. Je velmi složité tento vztah vytvořit.

I když je klientovi vstřícný profesionál k dispozici, navázání vztahu snadné není, neboť mnoho klientů pochází z rodin, kde se k nim rodiče nechovali adekvátně, a proto nemají zážitek neohrožující vazby vůči vstřícně se chovajícímu dospělému. I když je vztah navázán, může trvat celé měsíce, než si klient pracovníka dostatečně prověří a získá k němu důvěru.⁸³

Pro sociální práci je naopak nevhodný člověk s osobnostní patologií, sobecký, nesnášející kritiku, charakterově pokřivený, zneužívající klienty, závislý na drogách či lécích, nespolupracující, rigidní, neodpovědný, příliš kritický, skrytě agresivní, zrazující důvěru klientů, chovající se v nesouladu s tím, co hlásá.⁸⁴

Jak jsem již psala pro pracovníky v nízkoprahových službách je problematické to, že nedosahují příliš velkých úspěchů a to může být demotivující. Sociální pracovníci někdy cítí odpovědnost za to, jak situace s klientem dopadne. Kladou si například vinu za to, že klienta nechránili před nějakým problémem, že nezabránili nějakému činu, že se jim klienta nepodařilo dotlačit do nějaké aktivity.⁸⁵

---

⁸³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 248.

⁸⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1998. s. 246.

⁸⁵ KLÍMA, P. a kol – JANEBOVÁ, R. Sociální práce. *In: Kontaktní práce*. 2007. s. 79.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl praktické části

Cílem praktické části je pomocí dotazníku zjistit, jak moc se u klientů nízkoprahových klubů objevují některé typy poruchového chování.

Dotazníkové šetření se zaměřuje na některé projevy poruch chování, které jsou předpokládány u klientů nízkoprahových klubů. Obecně jsou nízkoprahové kluby určeny pro problémovou mládež, což se dá definovat různě. Jednou z možností je, že se jedná o mládež s různými projevy poruchového chování.

Pro šetření byly vybrány tyto konkrétní poruchy chování v dětském věku i dospívání:

- a) Lhaní – vědomé a záměrné zkreslování skutečnosti za účelem ochránit se, vyhnout se nepříjemné situaci, povinností, nebo se záměrem někomu jinému tímto způsobem ublížit.
- b) Krádež – vědomé odcizení určité věci, pravá krádež je plánovaná, jednání je rychlé, promyšlené, má pachateli přinést zisk.
- c) Útěky – závažná svévolná vzdálení se nedospělého jedince od rodiny, internátního zařízení, výchovného ústavu.
- d) Záškoláctví – motiv: strach z písemky, šikana, nevhodný přístup učitele, ale také nuda nebo samotná nutnost účastnit se vyučování.
- e) Agresivní chování – porušuje a omezuje práva ostatních.
- f) Užívání drog – alkohol, cigarety a nelegální drogy.⁸⁶

3.1.1 Stanovení předpokladů

Předpokládám, že 80% všech dotazovaných potvrdí minimálně 3 projevy poruch chování. Za potvrzení projevů poruch chování budu považovat, pokud se u dotazovaného projeví více jak třikrát. Pokud si klient uvědomuje problémy ve svém chování, tak se domnívá, že mu v nízkoprahovém klubu mohou pomoci.

3.2 Použité metody

Pro šetření byla zvolena metoda dotazníku (Dotazník viz příloha č. 1). Dotazník je anonymní. Dotazníky vyplňovali samotní klienti nízkoprahových klubů. Dotazník se skládal z 12 otázek. První dvě otázky se týkaly věku a pohlaví. Z 12 otázek bylo

⁸⁶ MRÁZOVÁ, E. *Úvod do studia speciální pedagogiky*. 1998. s. 33-34.

9 uzavřených. Respondenti měli možnost volby z nabídky odpovědí. U 10. otázky byla možnost doplnit odpověď a 12. otázka byla celá otevřená.

Uzavřené otázky byly zvoleny, aby byl dotazník lépe hodnotitelný. 12. otázka je otevřená, protože případné možnosti by respondentu ovlivnily a záměrem bylo, aby sám na tu otázku odpověděl podle pravdy a ne podle toho, co je od něho očekáváno.

Dotazníků bylo rozdáno na vyplnění 50, ale pouze 42 bylo vyplněno tak, aby se daly použít pro účely šetření.

3.3 Popis zkoumaného vzorku

Dotazníkové šetření proběhlo ve dvou zařízeních, která spadají do kategorie nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. V Nízkoprahovém klubu Exit v Jičíně a Nízkoprahovém klubu Pohoda Hořice.

Oba kluby jsou určeny dětem a mládeži ve věku od 10 do 21 let. Přesto byl jeden dotazník vyplněn 9letým respondentem.

Věkové spektrum respondentů bylo různorodé. Nejvíce jich bylo ve věku od 11 do 16 let.

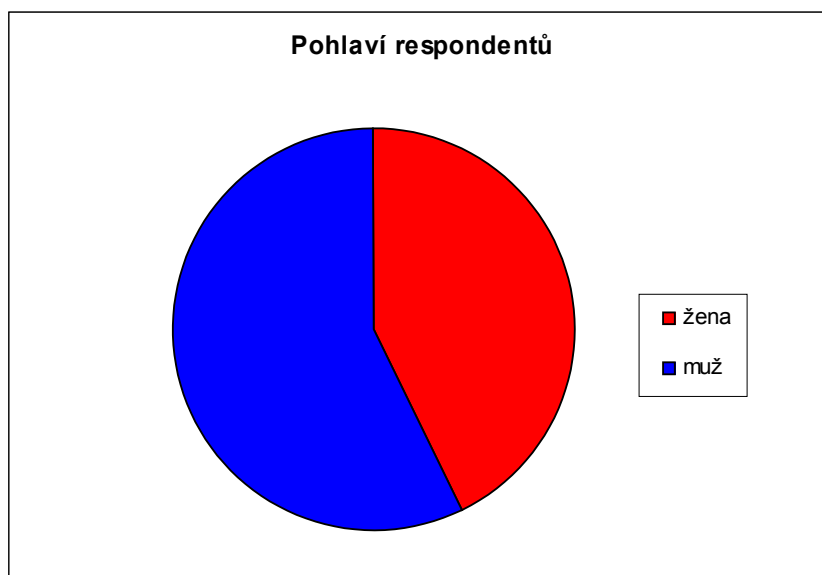
Graf č. 1: Věkové rozložení respondentů

Co se týče pohlaví, převažovali chlapci. Je to zřejmě dáno tím, že v klubech obecně převažují chlapci jako klienti.

Graf č. 2: Pohlaví respondentů

3.4 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Z výsledků výzkumu vyplývá, že první předpoklad (80% všech dotazovaných potvrdí minimálně 3 projevy poruch chování) se nepotvrdil. V žádné otázce nebylo dosaženo 80% odpovědí, potvrzujících opakované poruchové chování.

Krádeže

Více jak polovina respondentů v dotazníku tvrdila, že nikdy nic neukradli. K tomu, že více jak třikrát něco ukradli, se přiznali pouze 3 respondenti ze 42. Očekávání bylo, že počet opakovaných krádeží bude mnohem větší.

Tabulka č. 1: Otázka: Ukradl jsi někdy něco?

	Počet	Procenta
Ne	22	53%
Ano, jednou	11	26%
Ano, méně než třikrát	6	14%
Ano, víc jak třikrát	3	7%
Celkem	42	100%

Útěky z domova

Útěky z domova nejsou tak časté, jen 6 respondentů někdy uteklo z domova a z toho jeden opakovaně.

Tabulka č. 2: Otázka: Utekl jsi někdy z domova?

	Počet	Procenta
Ne	36	86%
Ano, jednou	1	2%
Ano, méně než třikrát	4	10%
Ano, víc jak třikrát	1	2%
Celkem	42	100%

Záškoláctví

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že 83% respondentů nebylo nikdy za školou. Tento výsledek je překvapující. V praxi jsem se záškoláctvím setkávala velmi často.

Tabulka č. 3: Otázka: Chodíš za školu?

	Počet	Procenta
Ne	35	83%
Ano, jednou	2	5%
Ano, méně než třikrát	3	7%
Ano, víc jak třikrát	2	5%
Celkem	42	100%

Lhaní

Podle očekávání je lhaní častým problémem. Toto poruchové chování je druhé nejčastější u dotazovaných klientů nízkoprahových klubů. 27% respondentů záměrně lhalo víc jak třikrát.

Tabulka č. 4: Otázka: Lžeš rodičům?

	Počet	Procenta
Ne	13	32%
Ano, jednou	7	17%
Ano, méně než třikrát	10	24%
Ano, víc jak třikrát	11	27%
Celkem	41	100%

Agresivita

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že agresivita je nejčastějším poruchovým chováním u dotazovaných klientů nízkoprahových klubů. Souvisí to zřejmě s celkově vysokou agresivitou mezi dětmi. V odpovědích se jednou objevilo, že byl dotyčný agresivní, protože se bránil a jednou, protože si to ten druhý zasloužil. Pouze 36% dotazovaných nepoužilo nikdy vůči někomu fyzické násilí.

Tabulka č. 5: Otázka: Ublížil jsi někdy někomu fyzicky (zmlátil jsi někoho, dal někomu pěstí, kopl do někoho)?

	Počet	Procenta
Ne	15	36%
Ano, jednou	9	22%
Ano, méně než třikrát	9	22%
Ano, víc jak třikrát	8	20%
Celkem	41	100%

Drogy

Do této části byly zahrnuty jak nelegální tak legální drogy, protože v případě dětí a mladistvých jde o mnohem závažnější problém než u dospělých. Překvapující bylo, že u klientů nízkoprahových klubů nejsou legální drogy zas tak rozšířené, jak by se mohlo očekávat. Víc jak polovina klientů nekouří vůbec. Alkohol je rozšířen více, ale ani jeden dotazovaný nepije alkohol každý den. Co se týče nelegálních drog, podle očekávání nejsou mezi klienty žádní uživatelé tvrdých drog. Je to zřejmě dáno tím, že nízkoprahové kluby nejsou primárně pro takové klienty určeny. Objevili se jen tři klienti, kteří užívají marihuanu, a jeden z nich doplnil do dotazníku ještě lysohlávky.

Tabulka č. 6: Otázka: Kouříš?

	Počet	Procenta
Ne	25	59%
Ano, jednu až tři cigarety denně	7	17%
Ano, víc jak tři cigarety denně	7	17%
Ano, celou krabičku denně	3	7%
Celkem	42	100%

Tabulka č. 7 Otázka: Piješ alkohol?

	Počet	Procenta
Ne	15	36%
Ano, méně než jednou týdně	21	50%
Ano, jednou týdně	6	14%
Ano, téměř každý den	0	0%
Celkem	42	100%

Tabulka č. 8: Otázka: Užíváš nějaké drogy?

	Počet	Procenta
Ne	39	93%
Ano	3	7%
Celkem	42	100%

Druhý předpoklad zněl: pokud si klient uvědomuje problémy ve svém chování, tak se domnívá, že mu v nízkoprahovém klubu mohou pomoci.

Ze 42 respondentů 38 respondentů zaškrtnulo jednu z variant poruchového chování. 17 respondentů přiznalo, že se dané chování u nich opakovalo víc jak 3x, což by se dalo považovat za poruchové chování. Jen 8 z nich by s daným problémem hledalo pomoc v nízkoprahovém klubu.

3 respondenti odpověděli, že víc jak 3x něco ukradli, ale pouze jeden z nich se domnívá, že by mu s tím mohli v nízkoprahovém zařízení pomoci.

Jeden z respondentů odpověděl, že utekl z domova víc jak 3x a zároveň očekává, že by mu s tímto problémem mohli v nízkoprahovém zařízení pomoci.

Opakované záškoláctví se v odpovědích neobjevilo. Dalo by se očekávat, že mnohem více dotazovaných potvrdí záškoláctví, ale objevilo se pouze dvakrát. Jeden respondent byl jednou za školou a druhý méně než třikrát.

Lhaní rodičům se vyskytovalo často. 11 respondentů uvedlo, že lhali rodičům víc jak třikrát, ale pouze 2 vědí, že jim v nízkoprahovém klubu mohou pomoci s tímto problémem.

Násilí je velmi rozšířené, 24 respondentů přiznalo, že alespoň jednou někomu fyzicky ublížili. 8 z nich někomu ublížilo víc jak třikrát a polovina z nich si uvědomuje, že jim v nízkoprahovém klubu mohou pomoci.

Co se týče návykových látek, 17 respondentů potvrdilo, že kouří. 3 z nich kouří víc jak krabičku denně a dva z nich by hledali v klubu pomoc. Alkohol pije 27 respondentů, žádný respondent nepije alkohol denně. Další drogy se u respondentů příliš neobjevovaly, pouze tři respondenti přiznali v dotazníku, že užívají nějakou drogu (ve všech případech to byla marihuana). Dva z nich vědí, že jim s tím mohou v nízkoprahovém zařízení pomoci.

Můj druhý předpoklad se nepotvrdil. Jen necelá polovina dotázaných klientů ví, že jim mohou v nízkoprahovém klubu pomoci.

Poslední otázkou v dotazníku byla otázka „Důvod proč jsi začal chodit do klubu“. Tato otázka byla položena, aby se ukázalo, co dotazované vede k tomu, aby klub navštěvovali. Tato část výzkumu ještě doplňuje druhý předpoklad, protože podle výsledků není hlavním důvodem návštěv nízkoprahového klubu odborná pomoc s nějakým problémem. Nejčastější odpovědi zněly:

- Kamarádi (17 respondentů) - dotazované do zařízení vedlo hlavně to, že jsou tam jiní mladí lidé, mají tam kamarády nebo mají možnost poznat nové.
- Trávení volného času (9 respondentů) - respondenti nemají jak jinak trávit volný čas a tak ho tráví v nízkoprahovém klubu. Někteří dokonce uváděli, že je tam teplo a pohoda, tak proč být venku. Mají tam možnost zahrát si hry.
- Zábava (8 respondentů) - respondenti hledali v klubu hlavně zábavu, chtějí se bavit. Někteří jsou rádi za připravený program, že se v zařízení něco děje.
- Povídání, pomoc (7 respondentů) - 7 dotazovaných přivedlo do klubu hledání pomoci, možnosti si povídat.

- Stolní fotbal (7 respondentů) - stolní fotbal je velkým lákadlem nízkoprahových klubů, ale nemělo by se zapomínat na to, že i toto lákadlo má svůj význam. Pracovníci i touto cestou mají možnost navázat kontakt s klientem.
- Další odpovědi se opakovali max. třikrát: divadlo, informace, tanec, počítač, učení.

3.5 Shrnutí výsledků praktické části a diskuse

Výsledky dotazníkového šetření mě samotnou poměrně překvapily. Informace z dotazníku mohou být zkreslené. Respondenti mohli některou otázku špatně pochopit a samozřejmě někteří dotazovaní nemuseli odpovídat pravdivě, protože šlo o choulostivá témata, a i když byl dotazník anonymní, nechtěli se k některým věcem přiznat.

Z tak malého počtu respondentů nelze dělat žádné obecné závěry, ale pro pracovníky klubů, mohou být výsledky zajímavé a dokonce přínosné (obě zařízení mě požádala o výsledky výzkumu). Téma klientů je pro nízkoprahové kluby velmi aktuální. Každý klub má definovanou cílovou skupinu a možná by stálo za to se zabývat tím, zda klientela zařízení opravdu splňuje definici cílové skupiny. Uvědomuji si, že je to ožehavé téma, protože je velmi složité odmítnout nějakého klienta, ale i tak se jedná o službu určenou někomu a ten by ji měl využívat.

Proto, abych mohla ze svého výzkumu dělat závěry, by bylo vhodné ho doplnit ještě o osobní rozhovory s klienty, kde by byly některé informace doplněny a ověřeny. Dotazník byl spíše takový náhled na situaci a pro danou problematiku nebyl možná vhodně zvolenou metodou.

4 ZÁVĚR

Záměrem mojí práce bylo popsat oblast nízkoprahových klubů. Zařízení tohoto typu je fenoménem poslední doby a přesto mají zařízení vysokou úroveň a jsou vhodným prostředkem prevence sociálně - patologických jevů u dětí a mládeže.

I přes svou krátkou historii nízkoprahové kluby ukazují, že jejich fungování je v současné době nezbytné. Tyto kluby zaplňují prázdné místo v oblasti práce s mládeží, kdy státní organizace nejsou schopné svou nabídkou mládež zaujmout. Nízkoprahové aktivity se lépe přizpůsobují dané cílové skupině, dokážou klienta svou nabídkou oslovit a zaujmout, a hlavně mu pomoci ve chvíli, kdy to nejvíce potřebuje.

Ve své práci jsem vysvětlila, co jsou to nízkoprahové kluby pro děti a mládež a co to znamená princip nízkoprahovosti. Velkou část práce jsem věnovala cílové skupině a tou jsem se zabývala také v praktické části své práce. Výsledky dotazníkového šetření byly pro mě překvapující. Na základě své praxe jsem očekávala, že se u klientů nízkoprahových klubů bude více projevovat nějaký typ poruchového chování.

Domnívám se, že jsem naplnila všechny vytyčené cíle.

5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1988. SPN 06-40-21/1
2. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X
3. KLÍMA, P. a kol. *Kontaktní práce*. 2007. Vydala Česká asociace streetwork.
4. KYRIACOU, C. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7172-945-3
5. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X
6. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál 1998. ISBN 80-7178-226-2.
7. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
8. MRÁZOVÁ, E. *Úvod do studia speciální pedagogiky*. Skripta PF UJEP, Ústí nad Labem 1998. ISBN 80-7044-168-2.
9. PEŠATOVÁ, I. *Sociálně pedagogické jevy u dětí školního věku*. 1. vyd. Liberec, 2007. ISBN 978-80-7372-291-3.
10. SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Liberec, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.
11. SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8.
12. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize – psychologický a sociologický fenomén*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0888-4.
13. VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1. vyd. Liberec, 2000. ISBN 80-7083-378-5.
14. VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-488-8.
15. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
16. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro odbor speciální pedagogika – vychovatelství*. 2008. ISBN 978-80-7372-306-4.

17. *Pojmosloví Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Česká asociace streetwork. 2008.
18. ŠUSTR, Jiří. *Jak vzdorovat opozičnímu vzdoru*. Rodina a škola. 10/2007.
19. Zákon č. 108/2004 Sb., *o sociálních službách*.
20. Česká asociace streetwork. *Historie asociace*. [online][cit. 2010-03-15] Dostupné z http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=125&site=cas
21. Drogový informační server. *Čeští šestnáctiletí mají největší zkušenost s drogami v Evropě* [online][cit. 2010-03-15] Dostupné z http://www.drogy.net/portal/illegalni-drogy/vyzkumy-4/cesti-sestnactileti-maji-nejvetsi-zkusenost-s-drogami-v-evrope_2009_03_27.html
22. <http://pvcklub.unas.cz/>
23. <http://www.prostorpro.cz/index2.php>
24. <http://www.salinger.cz/>
25. <http://exit-klub.cz/>
26. <http://sasmkob.sdb.cz/>

6 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Propagační materiál na dokumentární film „Čekárna na dospělost“

Příloha č. 2 – Dotazník

Příloha č. 3 – Fotografie interiéru Nízkoprahového klubu Exit

Příloha č. 4 – Propagační materiál NZDM

Příloha č. 5 – Seznam NZDM v ČR, která jsou členy České asociace streetwork

Příloha č. 1 - Propagační materiál na dokumentární film „Čekárna na dospělost“

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK SI VÁS DOVOLUJE
POZVAT K VAŠÍ TELEVIZNÍ OBRAZOVCE KE SLEDOVÁNÍ
DOKUMENTÁRNÍHO FILMU ČEKÁRNA NA DOSPĚLOST

SNÍMEK UVEDE NA PROGRAMU ČT2
ČESKÁ TELEVIZE 3. LEDNA 2010 OD 20 HODIN
V RÁMCI KOMPOVANÉHO VEČERA
NA TÉMA ROK DÍTĚTE...

KARI JE VYHLÁŠENÝ PRŮŠVIHÁŘ. PÁKRÁT UŽ MĚL PROBLÉMY SE ZÁKONEM. NEJRADŠÍ MÁ GRAFFITI. PETR SI TEĎ NEROZUMÍ S RODIČI A VŠECHNO ŘÍKÁ RAPEM. MICHAL NEJDE VEN BEZ SVÉHO SKATEBOARDU. JAKUB JE V POKODĚ, JEN SI OBČAS NEVĚDĚL RADY S ROZCHODY A DLOUHO NETUŠIL, KAM ZAMÍŘÍ PO ŠKOLE. JEŠTĚ NEDÁVNO TIHLE KLUCI VE SVĚM VOLNU NEMĚLI CO DĚLAT. PŘED ČASEM VŠAK ZAČALI CHODIT DO NÍZKOPRAHÁČE - NÍZKOPRAHOVÉHO KLUBU PRO DĚTI A MLÁDEŽ. A TAKÉ O TOM NATOČILI FILM.

DĚLKA 44 MINUT; NÁMĚT JIŘÍ KOCOUREK; SCÉNÁŘ KLIENTI NÍZKOPRAHOVÝCH KLUBŮ GARÁŽ, EXIT, KOTELNA, NADOSAH A ORÁČ; ILUSTRACE SKAM; KAMERA JIŘÍ VENCLÍK; STŘIH KATARÍNA GEYEROVÁ BUCHANAN; REŽIE PAVEL KRĚMEN; ODBORNÝ GARANT JINDŘICH RACEK; VEDOUcí PROJEKTU JIŘÍ KOCOUREK; VE SPOLEČNOSTI REALFILM PRODUCTION S.R.O. VYROBILA, ZA FINANČNÍHO PŘÍSPĚNÍ NADACE VODAFONE ČR. ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK, O.S. V ROCE 2010

WWW.STREETWORK.CZ/CEKARNA

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK - NADACE VODAFONE ČR - ČESKÁ TELEVIZE

Dotazník

Tento dotazník je anonymní (nemusíš uvádět své jméno). Nikomu dalšímu ho ukazovat nebudu a neprozradím nikomu, co jsi do něho napsal/a.

Odpovědi, prosím, zakroužkuj nebo případně doplň.

1. Kolik je ti let?.....

2. Pohlaví: a) holka b) kluk

3. Ukradl jsi někdy něco? a) ne b) ano

Pokud ano, tak a) jednou
b) méně než třikrát
c) více jak třikrát

4. Utekl jsi někdy z domova? a) ne b) ano

Pokud ano, tak a) jednou
b) méně než třikrát
c) víc jak třikrát

5. Chodíš za školu? a) ne b) ano

Pokud ano, tak jsi byl/a
a) jednou
b) méně než třikrát
c) víc jak třikrát

6. Lžeš rodičům? a) ne b) ano

Pokud ano, tak a) jednou
b) méně než třikrát
c) víc jak třikrát

7. Ublížil jsi někdy někomu fyzicky (zmlátil někoho, dal někomu pěstí, kopl do někoho)?

a) ne b) ano

Pokud ano, tak a) jednou
b) méně než třikrát
c) víc jak třikrát

8. Kouříš?

a) ne   b) ano

Pokud ano, tak   a) jednu až tři cigarety denně

b) víc jak tři cigarety denně

c) celou krabičku denně

9. Piješ alkohol?

a) ne   b) ano

Pokud ano, tak

a) méně než jednou týdně

b) jednou týdně

c) téměř každý den

10. Užíváš nějaké drogy?

a) ne   b) ano

Pokud ano tak zakroužkuj, které:

a) marihuana

b) pervitin

c) heroin

d) toulén

e) kokain

f) jiné.....

11. Myslíš si, že ti v klubu mohu pomoci vyřešit (zaškrtni možnosti, které ti mohou pomoc vyřešit):

a) problémy s krádežemi

b) útěky s domova

c) záškoláctví

d) lhaní

e) agresivitu

f) kouření

g) pití alkoholu

h) braní drog

12. Uveď, prosím, důvod proč jsi začal chodit do klubu

.....
.....

Děkuji Ti za vyplnění dotazníku☺

Příloha č. 3 – Fotografie interiéru Nízkoprahového klubu Exit

KDE JE KÁMOŠ?

Nizkoprahové kluby pro děti a mládež.

TY VOLE, TO JE POHODA...

HELE, MRKNI NA NĚJ, ON TO SNAD DÁ NA EXII

TY VOLE, NEKECEJ, ŽE DÁŠ NA EX I TU DRUHOU!

PUDĚM K PEPÍNOVI, JE TAM DNESKA MEJDAN.

JASNĚ, DEMI!

MEJDAN U PEPÍNA.

HELE, NEVIDĚL'S NÁHODOU NĚKDE TOMÁŠE?

NEVIDĚL, ASI ŠEL DOMU.

BLĚEE

VÁŠ SPOLUŽÁK TOMÁŠ SE K NÁM UŽ NEVRÁTÍ. NAŠLI HO MRTVÉHO V PARKU.

MĚL OTRAVU ALKOHOLEM A UDUSIL SE ZVRATKY.

TY VOLE!!

Logo of česká asociace streetwork (CAS)

Logo of VPOHO

Logo of Nadace Vodafone Česká republika

Připraveno za podpory programu VPOHO a Nadace Vodafone ČR.
www.StreetWork.cz

BARÁK nízkoprahový klub

Jihočeský streetwork

Klub DŽAGODA

Klub Labyrint

Klub On Line

Klub Oráč

Klub Suterén

Klub Vrtule

Komunitní centrum Jižní pól

Komunitní centrum Krok

Kontaktní centrum Kolín

Kontaktní centrum Laxus Hradec Králové

Kontaktní centrum Laxus Pardubice

Krizové a kontaktní centrum

Nadosah - centrum prevence

Nízkoprahové centrum Na předměstí

Nízkoprahové komunitní centrum

Nízkoprahový dětský klub

Nízkoprahový klub EXIT

Nízkoprahový klub Likusák

Nízkoprahový klub Nový svět

Nízkoprahový klub PACIFIC

Nízkoprahový klub Pavlač

Nízkoprahový klub Vrakbar

NZDM Dixie

NZDM Futur

NZDM Klídek

NZDM Kluby Bunkr a Bunkřík

NZDM Kopretina

NZDM Modrý Pomeranč

NZDM TULiP

NZDM Ymkárium

NZDM Žijeme spolu

Open House

Ponorka centrum prevence

PVC Blansko

Rubikon

Středisko Milíčův dům

Terénní program Jeskyně

Terénní programy Laxus Hradec Králové

Terénní programy Laxus Pardubice

Terénní programy o.s. Prostor

T klub DOMA

T klub - malé téčko